

ՊԼՏԸՍԻՆՆԻՔ
ՄԻՒԹԱՐԱՅ ՔԱՀԱՆԱՅԻ
ՍԿԵՒՌԱՅԻՈՅ

ՅԱՂԱԳՍ ՀԱՄԱՊԼՏՈՒՌԻԹԵԱՆ
ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

ՏԻՊ ԵՐՐՈՐԴ

Յ Ե Ր Ո Ւ Ս Ը Ղ Ա Մ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1865

REVISED EDITION

OF THE

ARTS AND CRAFTS

OF GREAT BRITAIN

AND IRELAND

1851

BY

JOHN RICHARDSON

1851

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

550 EAST 57TH STREET

Պ Ա Տ Ա Ս Խ Ա Ն Ի Ք
Մ Ի Ի Թ Ը Բ Ը Յ Ի Ը Զ Ը Ն Ը Յ Ի
Ս Կ Ե Ի Ռ Ա Ց Ի Ո Յ

Յ Ա Ղ Ա Գ Ս Կ Ա Մ Ա Պ Ա Տ Ո Ւ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն
Ե Բ Կ Ո Տ Ա Ս Ա Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ց

Ի Կ Ա Յ Բ Ա Պ Ե Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ս Ե Զ Մ Ի Ա Ծ Ն Ի Տ Ե Տ Ե Մ Ա Տ Թ Ե Ո Ս Ի Վ Ե Կ Ա Փ Ե Ռ
Կ Ա Թ Ո Ւ Ղ Ի Կ Ո Ս Ի Ա Մ Լ Ն Ա Յ Ն Կ Ա Յ Ո Յ

Ե Ի Ի Պ Ա Տ Բ Ի Ա Բ Բ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ս Բ Բ Ո Յ Ա Թ Ո Ռ Ո Յ Ս
Ե Բ Ո Ւ Ս Ա Ղ Ե Մ Ի

Տ Ե Տ Ե Ս Ա Յ Ե Ա Յ Ն Ո Բ Ա Պ Ս Ա Կ Ս Բ Բ Ա Զ Ա Ն
Ա Բ Բ Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի

Ե Ի Ի Պ Ա Տ Բ Ի Ա Բ Բ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Կ Ո Ս Ա Ն Դ Ն Ո Ւ Պ Օ Լ Ս Ո Յ
Տ Ե Տ Ե Պ Օ Ղ Ո Ս Ի Ս Բ Բ Ա Զ Ա Ն Ա Բ Բ Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի

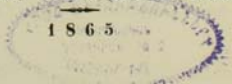
Տ Ի Պ Ե Բ Բ Ո Ր Դ

A 7549

Յ Ե Բ Ո Ւ Ս Ա Ղ Ե Մ

Ի Տ Պ Ա Բ Ա Ն Ի Ս Բ Բ Ո Յ Յ Ա Կ Ո Վ Բ Ե Ա Ն Ց

Ա Պ Պ

ՕՆԹԱՔԻՆԵՅԻՆ ժամանակ Զամապատում թեան
երկաստանն Առաքելոց, որ առ յաճախութեան խու-
շարկու և հետաքնին բանասիրաց Ազգիս երկիցս մա-
տուցաւ 'ի լոյս 'ի սուրբ Աթուոյս, երբորդ անգամ ըն-
ծայեմք 'ի տիպ հանգերձ յաւելումսով ինչ ինչ գլխոց,
որք յառաջին տպագրութիւնսն 'ի բաց թողեալք կին
իրբու արտաքոյ լինել նոցա ինդրոյ կարծեցեալ գլխու
ւորութեան սրբոյն Պետրոսի: Իսկ մէք զարդիս յաւե-
լումք և զնսին վասն երկուց. նախ՝ առ 'ի բովանդակել
'ի մի զգրուոր երկս աշխատանաց բարենախանձ հեղե-
նակիս, որոյ մէն մի երկասիրութիւն հազարս արժե ու-
րոց 'ի ինդիրս կրօնի և Եկեղեցւոյս Հայաստանեաց
չաղեալ կայցեն բնաւ երբեք: Երկրորդ. զի 'ի յաւել-
ումս անդ խօսի հեղինակս և զայլոց ինդրոց վերարե-
րելոց յառաջնութեան և նախապատում թեան Աթու-
ոյս. որով ցուցանել' կի՛ն կաթողիկոսունք Հոյոց ըստ
կարգի իշխանութեան նախամեծար են քան զՊատրիար-
կոսն Յուճոց. որք գրով մասնաւոր իրիք քաղաքի և

պիտակացան : ոչ համարին ընդ համրական գլուխ աղցի միոյ
Եկեղեցւոյ : որպիսի է Կաթնաղիկան Հայոց : Ի կարգ ան-
կեալ բանիցն իւրոց՝ խօսս գնէ և ընդգեւ՝ ինքնահաճ՝
կարձեաց Յունաց : որք շորս ամսուս և էթ ընդունելով
նախամսուս : այն է զուկտարանշացն : և ՚ի նոսին ըզ-
Կոստանդինուպոլսին վասն կոյսեբանիտան լինելոյ ՚ի պա-
տուի ունելով քան զԱրուսաղէսայն : ցուցանէ հեղինա-
կըս՝ էթէ վերջինս այս նախապատիւ է քան զամենայն
առաքելական Աթոսան յազուգս որ ՚ի նմա կատարելոյ
անօրինական խորհրդոցն : և զի անդ հաստատեցաւ
Իշխանութիւն Եկեղեցւոյն ՚ի մեռն Յիսուսի Քրիստոսի
Ճշմարիտ Գլխոյն :

Ապա առանձինն ևս զԿոստանդինուպոլսե խօսե-
լով ցուցանէ՝ էթէ ոչ է այն Աթոս առաքելական : գո-
րով յետոյ քան զհաստատութիւն Եկեղեցւոյն շինեալ .
այլ յափշտակութիւն է իրաւանց Աթոսայն Եփեսոսի :
զոր նաւաստացուցեալ՝ ընդ նորա Իշխանութեանն ար-
կեալ են հակառակ առաքելական բանին՝ ընդ նաւաղին
կարգելով զուսն : Եւ հաստատեալ ՚ի բանից Աւետա-
բանին : էթէ ոչ ըստ կարձեացն Յունաց շորեքին ա-
թոսքն և էթ՝ Աւետարանշացն կոչեցեալ : այն է Արու-
սաղէսին : Անտիոքոյն : Կոստանդինուպոլսին (Եփեսոսի) :
և Աղէքսանդրիոյ՝ են զլիսուորք : այլ ըստ Պրկիշին սոր-
զեկելոյ երկոստասանիցն հաստատ իշխանութիւն ՚ի վերայ
Եկեղեցւոյ իւրոց : զլիսուորք և համապատիւք են յեր-
կոստան Առաքելոցն հաստատեալ Եկեղեցիք ՚ի ոփիւսս
աշխարհի ՚ի մասին իրաւասութեան : և ՚ի նոսս նախ-
մեծար՝ Աթոսն Արուսաղէսի ՚ի պատիւ անօրինական
խորհրդոցն կատարելոյ ՚ի նմին : որպէս ասացար :

Արդ : զի և այս խնդիր ոչ գոյնն 'ի կարևորաց
սակի համարի 'ի տեղեկութիւն : զսան որոյ յաւելեալ
աստէն յերրորդում տարագրութեանն՝ Թաւրք բանասիրաց
Ազգիս և ճշմարիտ նախանձաւորաց սուրբ և կաթողիկէ
Եկեղեցւոյս : առաւելոցոյն Հանիւ և նախանձաւ բերել
յընթերցումն սորին :

ՊԵՏԵՍԻԱՆԻՒՄ

ՄԻՒԹԻՒՆԸ ԲԱՆՆԱՆՆԵՍԻ ՍԿԵՒՌԱՏԻՈՅ

Յազազս համապատուութեան երկրատեսանից Առաքելաց .
Ընդդէմ այնոցիկ՝ որք նուազ ասեն զՄեռածանան ըստ
իշխանութեան քան զՊետրոս . և զՊատրիարքն Տեճ գող
ասեն քան զԿաթողիկոս :

Ի հրամանէ թագաւորին Հայոց Հեթմոյ և ՚ի յորդոր-
մանէ Եպիսկոպոսին Կապազանոյ Յակոբոյ :

ԱՆՎԱՍՏԱՆԵԼԻ և անձանօթ ծոցոյ ծը-
նունդ միայնոյ Հօր Միածինն որդի , որ
է լոյս փառաց և նկարագիր էութեան
նորա . մարդասիրապէս եկեալ ՚ի լքու-
մին մարդարէական տառիցն , և զմեր
նուաստութիւնս ընդ իւրոյ ծայրագու-
նին միացուցեալ Աստուածութեան՝ և
կատարեալ զքոլոր անօրէնութիւն մերձ
՚ի կամաւ որ չարչարանան պատուէր տայր
առաքելոցն՝ փասն ելիցն որ կատարելոյ
էր յԵրուսաղէմ , և յաղագս հանդեր-
ձելոցն նոցա :

Իսկ զծայրագոյնն և զառիթն իսկու

պէս սիրոյն, զկատարեալ պարգևն ինքնադիմարար ընձեռէր աշակերտացն՝ առ սելով « Ծ խաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ և զխաղաղութիւն զիմ թողում ձեզ » : Եւ զանազանեալ բացորոշէ 'ի ստորնայնոցս խաղաղութենէ, զի մի պատրեալ 'ի վայր քարչիցիմք 'ի հոմանունն. որ ոչ ունի ըստ իրացն հասարակութիւն, այլ ըստ անուանն միայն զնոյնութիւն հրամայէ. « Աչ որպէս աշխարհս տայ՝ տամ ես ձեզ » . որպէս զի վերամբարձս առնիցէ զմիտս մեր՝ ձգելով առ ինքն 'ի բարձրն կոյս՝ յամենայն հետեակ նըւատութենէ : Ըստ որոց որք ընկալան և զհետ ընթացան առանց շեղելոյ և յետս դառնալոյ, անաշխարհիկս կոչեաց զնոսա՝ ասելով. « Ի ուք չէք յաշխարհէ աստի » և Պօղոս զնոյն ինքն զՔրիստոս ասէ թէ « Ե խաղաղութիւն մեր, որ աբար զերկոսեանն մի, և զմիջնորմն ցանկոյն քակեաց՝ զթշնամսութիւնն 'ի մարմնի իւրում » այսինքն զբարձրայօնութիւն, որ անջրպետէ զընդունողս նորա Աստուծոյ. վասն որոյ և այլուք յայտնի ցուցանէ՝ թէ « Ծ խորհուրդս քակեմք, և զամենայն բարձրութիւն հպարտացեալ 'ի վերայ գիտութեանն Աստուծոյ,

և դերեմք զամենայն միտս 'ի հնազան-
դութիւն Քրիստոսի ու Տեսանեսս թէ
որպէս 'ի բաց մերժեն զամբարհաւա-
ճութիւն 'ի տէրունեանն հօտէ , զի
մի ոք ինքնասիրութեամբ շուք եղեալ
կամացն՝ անձին իւրում որսացէ փա-
ռըս . որպէս և այժմ յոլովս տեսանեմք
հակառակութի՛ յեկեղեցիս՝ սակս գա-
հասիրութեան , կրտսեր վարկանեւով
զհամափառսն ինքեանց զառաքելական
աթոռսն , յաղագս մարմնական ճոխու-
թեամբ մայրաքաղաքացն , մանաւանդ
զաթոռն Հայոց հայրապետութե՛ն : Այլ
հիացումն ոչ սակաւ տիրէ իշխանակա-
նիս մասին՝ որ յիս . եթէ որք զայսքան
աւետարանութիւն խաղաղութեան ըն-
կալեալք 'ի Քրիստոսէ , որ և Քրիստո-
սիւն խօսէր՝ թէ ընդէր լծակըռիւք լի-
նիմք 'ի վերայ ճշմարտութեան , ընդ-
վայր հարկանեւով զսահմանն՝ զոր Աստ-
ուած եղ՝ և ոչ մարդ :

Որպէս և պատմէ Աւետարանագիրն
թէ կոչեաց առ ինքն զաշակերտսն և ըն-
տրեաց 'ի նոցանէ երկուտասանս , անուա-
նեաց և ետ ասէ նոցա զնոյն իշխանու-
թիւն , և ոչ եղ 'ի նոսա զանազանու-
թիւն նախադահութեան ըստ մերոց

կարծեսաց : Իսկ յորժամ կրեաց 'ի նոսա
այսպիսի կիրք որպէս մարդիկ ելով և
դեռևս ոչ ժամանեալք 'ի կատարելու-
թիւն, ասէ ցնոսա Տէր՝ « Աչ է այդպէս 'ի
միջի ձերում, որպէս որ 'ի հեթանոսս իշ-
խանքն . այլ որ կամիցի 'ի ձէնջ մեծ լի-
նել՝ և զիցի ամենեցուն յետինո . Աշևո-
ցա զայս որպէս սահման յաւիտենական
յանձն առեալ առանց երկբայութեան,
և արդեամբ կատարեալ զպատուէրն,
ամենայն ուրեք զկրտսերութիւն ողջու-
նէին . որպէս Պետրոս առաքեալն ոչ վեր-
ջանայր կոչել զինքն երէց, ըստ խոնար-
հագոյն աստիճանին . և զորս ըստ նոցայն
հաւասար իւր ասելով՝ « (1) Երիցունս այ-
սուհետե արաչեմ իբրև զերիցակիցսո » .
Աշ Պօղոս՝ որ բազումս վաստակեցաւ
վասն առաւելութեան շնորհացն որ 'ի
նմա, արուսդ կոչէ զինքն համակարգիցն
և գլուխ մեղաւորաց . և Մատթէոս յետ
բարձրագոյն պատուոյն ընդունելոյ, ոչ
անարժան վարկանի կոչել զինքն մար-
տաւոր . և զնոյն մեղ աւանդեցին իրա-
տելով 'ի պատիւ զմիմեամբք ելանել .
և զի՛ է երկայնել զիւրաքանչիւրցն զի-
ջանելն . Իսկ մեր զանց արարեալ զնոցին
հետոցն՝ այլ իմն շաւիղ նորոգ հետազօ-

տեցաք զարտուղի ընթանալով՝ անհաւասարութիւն 'ի հաւասարոն մուծանելով և առաւելութիւն իշխանութե՛ն, որ ոչ ունին գերազանցութիւն 'ի վերայ միմեանց. զոմն գլուխ գնելով և զայլն իբրև անդամք և ստորանկեալք ընդ նորին տէրութեամբ. Արպէս սաէ եկեղեցին Հռովմայ՝ ընդ Պետրոսի լինել իշխանութիւն զմեռտասանսն, և ըստ նոցին սարասի զաթոսն նոցա ընդ Հռովմայ. զոր ոչ կարեն ցուցանել յառաքելական մատեանցն. բայց եթէ զնախախնամաբար հրամայեալն Տեառն առ Պետրոս՝ առ 'ի բժշկութիւն մարդկօրէն յանցմանն, և յանձնապատան լինելոյն. զայն առեալ նիւթ առ 'ի լրումն իւրեանց ախտին՝ ախտակից համարելով և զսուրբն ինքեանց, և ընդ մարմնաւոր նախադահութե՛ն կարծելով և զհոգեորն և զԱստուածայինն՝ վարին տիրաբար 'ի վերայ մեր իբրու 'ի վերայ հնազանդելոց, և ընդ նոքօք հարկեցելոց. զոր ոչ 'ի լոյ ծանեայ, այլ ես ինձէն եղեալ ականատես առնն՝ և ականջալուր 'ի նմանէ բանիցն աւետարանականաց՝ որովք սլարժինն մեծ գոլ. և զնոյն ինքն յեօթն աւանդեն գլուխու. սակս որոց յօլովս տրամաբանեցաք.

զորս վերստին բուռն հարցութիւն հանդերձ Աստուծով, զորս հարցեալ քննեցաք, և լուծցութիւն ըստ միջէ՛ ոչ մտացածին ինչ բանիւք և կամ ստայօղ ճարտասանութեամբ, այլ առաքելական և մարգարէական բանից վկայութեամբ, և զոր ՚ի Քրիստոսէ ընկալան հրաման իշխանութեան: Այլ զայս ոչ առ ՚ի քակտումն պատուոյ սրբոյն Պետրոսի, քաւ և մի լիցի, այլ առ ՚ի հաստատութիւն անաստութեան նորա և գերազանցութեան աշխարհական կրից և նախանձու, և ՚ի յայտնութիւն նոյնութեան երկուսասանիցն իշխանութեան, որ պարզ և եցաւ նոցա ՚ի Տեառնէ ոչ ՚ի վերայ միմեանց, այլ ըստ իւրաքանչիւր վիճակացն նոցա, և զայս ևս ոչ տիրելով, այլ լինել օրինակ հօտին Աստուածայինսն, և տալ զանձն ընդ ամենեցուն ՚ի նշովս, զի զամենեւին շահեցին ՚ի Քրիստոս: Այլ նախ զժամանակն դիցութիւն վերոյգրեալ հանդիսին, զի մի անվաւեր և կարծեօք հանդիպելոցն թուեցի, և ապա սկիզբն արացութիւն հանդիպմանն մերոյ և տրամաբանութեանցն և ընդդիմադրութեան բանիցն նոցա:

Այլ եղև այս ՚ի հայրսպետութեանն

Հայոց Կոստանդեայ քառասներորդ և բերորդ ամին . և ՚ի Թագաւորութեան Արամեան տոհմիս Հեթմոյ , որոյ յոյժ ախորժ Թուեցեալ առաջարկութիս՝ յորժամ լուաւ , և հրամայեայ մեզ դրով արձանացուցանել :

Եկն ՚ի կողմանցն Դատալիոյ , ՚ի հայրապետէն Հռովմայ լիւի ըստ ըստինացւոց բառքառոյ , որ Թարգմանի ՚ի լեզուս մեր շիւղան՝ բայց ներգործութեան նուիրակ , ՚ի յերկիրն Գալիլեացւոց ՚ի քաղաքն Պողոմեանց , որ այժմ կոչի Աբաիա . որ իշխէր ըստ հոգևորին ամենայն ծովեզերեացն Փիւնիկեցւոց մինչ ՚ի մեծն Անտիոք , և ամենայն Պաղեստինի , որ ընդ Հռովմայեցւովք . և ըստ այնց հնազանդելոց առաքէ և առ Հայրապետն մեր ՚ի բանից լուսառնելով , որպէս զի ըստ նոցին և նա ընծայաբեր լիցի : Իսկ Հայրապետն մեր սակաւ ինչ հոգ տարեալ այնմ՝ ապա հըրովարտակաւ յուշ առնէ ՚ի ձեռն պատգամաւորաց՝ զորս առ այլս առաքեալ , զի ՚ի յանցին և այնր փոյթ տարցին . իսկ նա և ոչ զնոսա ետես , որպէս ախորժէինն՝ և զայրացեալ ցոսմամբ դարձան : Իսկ ՚ի նոյն աւուրս Օշին եղբայր Թա-

գաւորին մերոյ , թագաւորական հրա-
մանաւ գնաց հրեշտակու թեամբ 'ի քա-
ղաքն Աբախա՝ առ Աիկաթն և իշխանսն .
և յետ պատահելոյն միմեանց՝ Աիկաթն
յոյժ մեղադրել էր Ասթուղիկոսին մե-
րոյ՝ որպէս տմարդոյ . զի եթէ ոչ առէ ,
վասն օտարսիրութեան և հիւրընկալու-
թեան , սակայն վասն բնական հարկին
զոր ունի 'ի Հռովմայ եկեղեցւոյն՝ պարտ
էր տեսանել զմեզ , Ալւնա իբրև եկեալ
առ թագաւորն մեր պատմեալ զամե-
նայն և առաւել ևս . և նոքա ըստ բը-
նական բարուց ազգիս մերոյ , զայլս
բարձրացուցանողաց և զինքեանս նը-
ւաստացուցանողաց՝ իրաւունս յոյժ
վարկուցեալ զքստգտանսն , և իսկոյն
յուշառնենէ Հայրապետին մերոյ . և ա-
սեն՝ զի պատրաստեսցէ այր հանդերձ
նամակաւ , կամ հրովարտակ հանդերձ
ընծայիւք ընդ իւրոց հրեշտակացն զի
երթիցէ . և նա անյապաղ յանձն առ-
եալ զպատուէր՝ պատշաճ համարելով
և նա զքանն . և իբր գատեցան , որք մեր-
ձակայքն էին՝ առաքել զոք . իրաւունս
համարեցան զիմ նուաստութիւնս , Ալւ
հրամայեաց Ասթուղիկոսն ինձ գնալ՝ և
իմ թէպէտ և տկար գոլով և անպատ-

բաստ 'ի բան , սակայն յանձն առ ի զքն
Թացսն , միայն զայս ետուռ պատուէր
վասն գրեւոցն , զի հնազանդութեան ա-
նուն բնաւ մի յիշեցցի . զի արք ճար-
տասանք են և որսորդք բանի , բայց ըզ-
հակառակն էին գրել :

Աւ զի ձմեռնային էր ժամանակն 'ի
բաղում աւուրս ծանրանաւեալք , հա-
զիւ հասաք մերձ 'ի յելն Գեկանմբերի
ամսոյ 'ի քաղաքն Աքայիա , ընդ մեզ ու-
նելով հրամանաւ Աթուղիկոսին մերոյ ,
զԵպիսկոպոսն Երուսաղէմի զմերասեռ
գտեալ 'ի Տրայիանուպօլիս : Աւ իբրև
հանգերձեցան հրեշտակք Թագաւորին
մերոյ յանդիման լինել Աիկաթին , և մեզ
ետուն պատուէր՝ զի և մեք պատրաստ
լիցուք զինի նոցա մտանել , և մտեալ
նոցա և ասացեալ զպատուէրն , և մեք
յոլով ժամս կացեալ առ դուրս մինչ տա-
րածամեալ օրն . և զյամեցուցանելոյն
զպատճառն յերկուց իմն կարճեցաք
փաստից , Թէպէտ և ոչ իմացաք զստոյ-
գրն . կամ վասն բարձրայօնութեան նազ
գտլով , և կամ խորհուրդ առնելով և Թէ
տեսցուք՝ եթէ ոչ , և կամ Թէ յետ տե-
սանելոյն զինչ ասացուք , զի անդ ու-
նէր զդժնեայ ճարտասանսն՝ որ կային

յայս կոյս ճովաւ . յորոց մին էր Եպիս-
կոպոսն Ախարասի :

Հրամայեցին ապա և մեզ մտանել
դեռ ևս անդ գողով և հրեշտակքն մեր .
և իբր մատուցաք զմատեանն և զընծայ-
որն՝ զոր 'ի Ասթուղիկոսէ , առեալ զմա-
տեանն ետ ցԵպիսկոպոսն մեր և ասէ
ընդ հեգն , գու ընթերցիր զայդ . և հը-
րաման առեալ սկսաւ զպատուէր Հայ-
րապետին մերոյ . և իբր փոքր մի ասա-
ցաք ոչ ետ թոյլ աւարակել . այլ ինքն
սկսաւ զայրացեալ . ասէ՝ առէք և դրե-
րեալ իրդ . զի ես ոչ եթէ վասն մար-
մնաւոր շահից և ընչից խնդրէի զդայն
Ասթուղիկոսին Հայոց , այլ վասն հոգե-
ւոր կարգի և օրինաց . զի մի խրամա-
տեալ օցաւսցի ցանկն հայրենի . և շոր-
թեալ անդամքն 'ի գլխոյն՝ յապահանուի
մատնեցին . որպէս թէ այլ առաքելական
Աթոռքն յեկեղեցւոյն Հառովմայն . զոր
Տէր հաստատեաց և ոչ մարդ . որպէս
ասէ առաքեալն Պողոս՝ թէ « Հիմն այլ
որ ոչ կարէ գնել՝ քան զեղեալն որ է
Յիսուս Քրիստոս » : Աւ վասն այսորիկ
իննայելով 'ի ձեզ խնդրէաք , զի եկեալ
յօդեսցի 'ի գլուխն եկեղեցւոյ :

Աւ թէ յազոգս յոյժ ձերու թեանն՝

զի լուեալ իսկ է մեր, ոչ կարէր անձամբ
դալ, որպէս սղորմելով ասեմ՝ ընդէր ոչ
կանուխ առաքեաց զոր, և եթէ յազագս
հարկի բերմանցն. և դղեկին էր յամելն,
զի լուաւ ՚ի մէնջ՝ զոր բերեր թերութի
միոյ առն պակասութիւն, և այժմ զի՛նչ
նուաղեաց, և այլ յոլովս խօսեցաւ՝ զոր
ոչ կարեմ ընդ գրով արկանել, և մեք
լուա և եթ կայաք: Այլ ՚ի հանդարտելն
փոքր մի՛ ասէ ցիս դեսպան թագաւու
րին մերոյ Թովմասն, արի աղաչեա՛ կրկին
զի առցէ զընծայսդ, և իմ աղաչեալ յոյժ,
և ոչ առ, և ասլա յարուցեալ նոյն ինքն
՚ի դիմաց թագաւորին մերոյ աղաչեաց,
որպէս ՚ի դիմաց որդւոյ իւրոյ՝ զոր ինքն
կոչէր. լուեալ ասէ որդին քո՛ յոյժ դըժ-
ուարանայ եթէ ոչ առնուցուս, և նա
զնոյն պատճառեալ՝ եթէ ոչ վասն զգալի
իրաց ագահութեան էր ինդիրն իմ, յու
րըս ծաղը եղեալ յոյժ յետոյ աղաչանօք
խնդրեաց:

Այլ ասէ Աիկաթն կերիցութ հաց, և
մեր ոչ առեալ յանձն, ելեալ գնացաք
յոյժ արամեալք ընդ արհամարհանս ա-
ռաքելական Աթոռոյն Հայոց, և ինձ
այսպէս թուի թէ՛ եղև այս ՚ի նախախ-
նամութենէ Աստուծոյ, զի կամէր շոր-

ժեւ զմեզ 'ի գիւտ խորհրդականն և ար-
ժանաւոր երկուց բանիցս այսոցիկ՝ զորս
հանդերձեալ եմք պատմել : Այլ յետ այ-
սորիկ իբրև տօն ընդ միջեցաւ . կոչէ և
քաղցր ցուցանէ մեզ դէմս , և ասէ՝ 'ի
բազում աւուրս կամ էր ինձ զրուցատե-
րել ընդ քեզ . զի լուեալ է իմ վասն
քո , զի այր բանիրունն ևս դու յազգն
քո , զի օգտէսք թերևս 'ի քէն . բայց
հարկ տօնիցս ոչ ևս թոյլ մինչև ցայս ,
և այժմ խօսեսցուք :

Այլ իմ պատասխանի արարեալ առ
այն՝ ասեմ , եթէ ոչ ևմ որպէս կարծե-
սրդ . և որ ասացն ընդ քեզ , թերևս
ոչ էր տեղեակ յեանու թեանս իմոյ . այլ
քոյդ յերկուց պատճառաց՝ զոր ասեսդ .
մի՛ ըստ իմաստասիրական բարուցդ ան-
յաշաղկոտութեան , և միւսն՝ ըստ աշա-
կերտութեան Ֆրկչին անարգամեծարու-
թեան , զոր ինձ էր ասել . զի յոյժ ակորձ
էր ինձ դալն . սակս զի աշակերտեալ
օգտէի . յորոց յոյժ էք հետեւեալ Աս-
տուածաշունչ գրոց . բայց որով արատ
բերեցից բանս սրախ , զի արամու թիւն
ոչ սակաւ էր ինձ՝ զոր արարերն , զի ոչ
ընկալար զընծայսն մեր , զի այն ոչ ա-
ռաւելու թիւն էր առ ձեզ , և ոչ նուա

զու թիւն՝ առ որ առարեացն . և ոչ ըզնամակն ընթերցար՝ եթէ վկայէի բանիւք թէ ոչ . և զպատուէրն ոչ լուար :

Այլ ժպտեալ առ այն ասէ . այն արասցուք՝ որպէս կամիս . միայն խօսեացուք . և ասեմ , եղիցի ըստ բանի քում . և առ սէ՝ այր իմաստուն ևս՝ որպէս ասացի , և զոր ինչ ինդրեմ , առնեա պատասխանի . Այլ էր ժողով առ նա մեծ յաւուր յայնմիկ . քաղաքապետն որոյ անունն Զուփրի այր խաղաղարար . և Մայէսար¹ Գանժլուն . և Քամանար² տանն հիւանդանոցին , և ամենայն իշխանք ծովեղերեացց բաց ՚ի Բրէնձէն³ , և բովանդակ Աստուտի⁴ . ոչ գիտեմք զպատճառ ժողովոյն թէ վասն մե՞ր էր , և թէ յայլ պէտքս : Այլ ասեմ , զիանորդ կարացից ընդ ազգի միոյ սղջոյն առնել պատասխանի , մանաւանդ եթէ վասն եկեղեցւոյ է ինդիրն . և մի հայիր յայս՝ եթէ զի առարեցայ այսր իբր զկատարեալ , զի բազում անգամ լինի յարքունիս , զի վատացն պատահէ բարեբախտութիւն . զի եկեղեցին Հայոց յոյժ է վարժամ իմաստնովք և վարժեցելովք Աստուածա-

1 Տէր :

2 Հրամանար :

3 Իշխան :

4 Փաստաբան :

չունչ գրոց և տեղեկօք՝ որոց վերջինն
 ևս եմ : Ասցց որոց բաւական լինիմ, և
 զորոց ունիմ հրաման և վստահութիւն
 'ի Հայրապետէն մերմէ, տաց ըստ կարու
 զուժեան իմոյ սլատասխանի, և որոց
 ոչ գրեցից և տարայց, և նա հարուստ
 ժողովեալ քննեալ հանէ 'ի փարթաւ
 մութենէ գանձուց իւրոց, զոր 'ի հնոց
 և 'ի նորոց հանեալ, առաքեսցէ առ ձեզ
 սլատասխանի, և հաճոյ թուեցաւ բանն
 յոյժ ամենեցուն : Այլ ասեմ՝ միայն տա
 ցես ինձ տեղի բանի և սլատասխանուոյ,
 զի ասէր յոլով և սակաւ լսէր, և արդ
 օրովհետեւ իշխանութի ընկալեալ հար
 ցանել, ասացեր՝ եթէ հիմն այլ որ ոչ
 կարէ դնել ասէ առաքեալն Պօղոս՝ քան
 զեդեալն որ է Յիսուս Քրիստոս, և այդ
 յիրաւի, և ևս յաւելում զնոյն ինքն յա
 ջորդ բանն՝ « Այլ որ շինեսցէ 'ի վե
 րայ հիմանս այսօրիկ հաստատեսցէ ո :
 Այլ արդ շինեսցուք մի խոտ յայրումն
 հրոյ, այսինքն՝ արտաքոյ նոցին վարդա
 պետութեն, այլ ոսկի և արծաթ փոր
 ձեալ և զտեալ հրով հոգւոյն ըստ նա
 ցին բանիցն, զի մնասցէ, և որ շինէն՝
 վարձս առցէ ըստ առաքինի ճարտարա
 ցըն, և ասեն այն :

Եւ ասեմ, ուստի ունի եկեղեցին
Հռափմայ զիշխանութիւնդ զայդ, զի ին-
քնն դատէ զայլ առաքելական ատոան
և ինքն յայլոց ոչ քննի, զի յաւէտ մեք
ունիմք կար ըստ առաքելոցն օրինակի
դատել զձեզ, և դուք ոչ կարէք քննել
զմեզ, և լուեալ զբանս զայս՝ յոյժ խոժո-
ռեցան. բայց ոչ արտաբերեցին վասն
մեծահոգողութեան բարուցն. այլ հար-
ցանեն հանդարտ բարբառով, և ո՞ կտ
ձեզ զպատիւդ զայդ: Եւ ասեմ, մի խիստ
թուեցի բանդ այդ առաջի ձեր, քան
զի խոստացաք եթէ ոչ ելլուք արտաքս
Աստուածաշունչ գրոց, և ցուցանեմք
ձեզ ՚ի ծայրագոյն մատեանցն՝ զի դա-
տեցին այլ Առաքելալքն զՊետրոս՝ խղ-
ձելով ևս ՚ի նմանէ, մինչ ինքն ել Ռ-
բուսաղէմ արդարացուցանել զանձն
յորժամ մկրտեաց զԿուռնելիոս, որպէս
սրտովէ Ղուկաս ՚ի գործս առաքելոցն
թէ « Եւ ան առաքելալքն և եղբարքն,
որ էին ՚ի կողմանս Հրէաստանի՝ զի և
՚ի հեթանոսս ընկալան զբանն Աստու-
ծոյ: Բայց յորժամ ել Պետրոս Ռբու-
սաղէմ, խղձէին ՚ի նմանէ՝ որ ՚ի թլխա-
տութենէ անտի հաւատացեալքն էին,
թէ եմուտ առ արս անթրիտոս՝ և եկեր

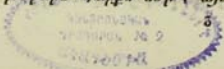
ընդ նոսա . և սկսաւ Պետրոս պատմել նոցա կարգաւ զտեսիլն , մինչև 'ի վախճանն . . . և իբրև սկսայ խօսիլ , ասէ՛ Հոգին սուրբ եկն 'ի վերայ նոցա , և յիշեցի զբանն Տեառն զի ասէր՝ Յովհաննէս մկրտեաց 'ի ջուր , բայց դուք մկրտիցիք 'ի Հոգին սուրբ ։

Տեսանե՞ս՝ զի ոչ միայն ոչ գիտէին ըզնա իշխան՝ առնել զոր ինչ և կամեր , այլև իշխանաբար խղճեալ դատէին ըզնա : Այլ Պետրոս որպէս ոչ գիտելով զինքըն իշխող նոցա , ոչ առնէ իշխանաբար պատասխանի որպէս Տէրն՝ զի ասէր « Իշխանութիւն ունիմ յիմումս տալ որպէս և կամիմ » այլ խոստովանի յԱստուծոյ զհրամանն գող , և ոչ իշխանութեամբ՝ ասէ « Իսկ արդ՝ եթէ զհասարակաց պարգևն ետ Աստուած և նոցա՝ որպէս և մեզ՝ 'ի հաւատալն 'ի Տէր Յիսուս Քրիստոս , իսկ արդ՝ զինչ կարող էի արգելուլ զԱստուած , և իբրև լուան զայս և ապա լռեցին » . յայտ է՝ թէ 'ի ստեղծմանութեն , Տեսանե՞ս թէ՛ որպէս յայտ առնէ զի ոչ է գլուխ Պետրոս : Այլ գիտեմ զի ասեն առ այս , եթէ ոչ զառաքեալն ասէ խղճեալ՝ այլ զդեռ և սահաւատացեալն , և զայն արար Պետրոս

A $\frac{I}{7549}$

վասն նոցա տկարութեան՝ շահելով ըզնոսա, որպէս ասէ Պօղոս՝ թէ «Ստկարացեալն 'ի հաւատոս ընկալարուք ու Ղա որս տսեմք՝ թէ ոչ գոյր առ նոսա տկար. զի ասէ թէ «Վր ամենեցուն սիրտ և անձն մի», և դարձեալ եթէ ոչ էին մետասանքն, ո՛ւմ պատասխանի առնէր Պետրոս թէ «Վրբև սկսայ խօսիլ. Հոգին սուրբ եկն 'ի վերայ նոցա, որպէս 'ի վերայ մեր 'ի սկզբանն»: Վ սկզբանն 'ի վերնատանն ոյք էին, եթէ ոչ երկոտասանքն միայն, և կամ ո՛ւմ պատմեաց, եթէ ոչ լսողացն 'ի տեառնէ և գիտողաց բանին թէ «Յիշեցի զբանն Տեառն՝ զոր ասէրն թէ Յովհաննէս մկրտեաց 'ի ջուր, բայց դուք մկրտիցիք 'ի Հոգին սուրբ ու Տեսանէք թէ որպէս ստուգեցաւ դատումն Պետրոսի 'ի մետասանիցն, և ոչ ուրեք երևի թէ Պետրոս այսպէս դատեալ է զմետասանսն:

Այլ դարձեալ ասեմ յաղագս սիրոյ, զորոյ ունին վստահութիւն յանձն առնուլ՝ աղաչեմ զձեզ ըստ առաքելոյն գթութեամբն Աստուծոյ, և խրատտամ որպէս եղբայր յեղբօրէ զօրացեալ՝ ոչ դնել զուձն զայն յեկեղեցի, զոր ոչ բարձին հարքն մեր, այսինքն՝

զծառայական հնազանդութիւնն՝ և ոչ
մեք կարեմք բառնալ։ Իսկ յաղագս սի-
րոյն՝ զոր ունիմք հրաման Աստուծոյ
և ՚ի սրբոց առաքելոցն՝ պատրաստ եմք
որպէս ասաց Քրիստոս՝ թէ « Եայսմ
ճանիցեն զձեզ՝ թէ իմ աշակերտք էք՝
եթէ սիրիցէք զմիմեանսո՞, և Պօղոս յառ-
կացուցանէ առաւել հարկաւոր գող ՚ի
վերայ եկեղեցականն զարդու՝ զսէրն,
ասելով « Սորս եդ Աստուած յեկեղե-
ցւոջն՝ այս են, նախ՝ զառաքեալն, երկ-
րորդ՝ զմարգարէսն, երրորդ՝ զվարդա-
պետսն ո՞, և որ ՚ի կարգին են անդամք
եկեղեցւոյ։ Ալ յորժամ թուէ զիւրա-
քանչիւրոց շնորհսն՝ ասէ « Աստու-
ծաւոր լերուք լաւին, բայց ես առա-
ւել ճանապարհ ցուցանեմ ձեզ, զի թէ
զլեզուս մարդկան խօսիցիմ և զհրեշտա-
կաց, և թէ ունիցիմ մարգարէութիւն
և զհաւատս մինչև զլերինս փոփոխելոյ,
և սէր ոչ ունիցիմ, ոչ ինչ օգտիմ ո՞։

Ալ Յովհաննէս ասէ ՚ի Աթոլի-
կէն թէ « Այս է պատուիրանն Հօր, զի
հաւատասցուք յանուն որդւոյնորա Յի-
սուսի Քրիստոսի, և սիրեսցուք զմիմեա-
նրս, զի այս է պատուէր նորա ո՞։ Արդ՝
այսմ բարձրագոյն պատուիրանացս որ

ՂԱՍՏՈՒԸՈՅ՝ և աստուածայնոցն յամե-
նայնի պատրաստ է եկեղեցին Հայոց .
նչ արդէն իսկ սկսմամբ , այլ ՚ի վաղըն-
ջուց որպէս նախնական աւանդեալ բե-
րէ ժառանգութիւն զսէրն . մանաւանդ
առ Հռովմայեցիսդ , որպէս և վկայեն
որք աստ կան ՚ի ձերոցդ՝ որ ոչ են ան-
տեղեակ մերոցն և առ այլ աղգս՝ թէ-
պէտ և ոչ համեմատ ձեզ , սակայն ան-
դորրացեալ են իւրաքանչիւր աղգաց
առաջնորդքն ըստ կարգի իւրեանց և
պաշտաման յաստուածապարգև թա-
գաւորութի մեր , ոչ ինչ ունելով հարկ
ՂԱՍՏՈՒԸՈՍԷՐ Թագաւորէն մերմէ՝
յաղագս քահանայական կարգի և ա-
ւանդութեան եկեղեցւոյ՝ զոր խնդրեմք
ՂԱՍՏՈՒԸՈՅ անշարժ մնալ ՚ի Հայս :

Ըսէ Լիկաթն՝ ոչ եթէ խափան լի-
նելով պատուիրանի սիրոյն խնդրեմք
զհնազանդութիւն , այլ որպէս շաղկապ
լինելով՝ որպէս յապացուցէն ունիք ու-
սանիլ որպէս բոլոր անդամք ՚ի մարմնի
ամբողջ են ՚ի դլուխն յօգմամբ սիրով ,
այսպէս և ամենայն Եկեղեցիքն պարտին
հնազանդ լինել եկեղեցւոյն Հռովմայ .
որպէս գլխոյ՝ զի ամբողջ մնասցեն ան-
դամքն :

Այլ պատասխանի ետու առ այս. թէ
հնազանդութիւն ոչ կարեմք առնուլ
յանձն՝ որպէս Սատուծոյ պարգևեալ
մեզ ազատութիւն հաւասար ձեզ ըստ
երկոտասանիցն՝ զի հնազանդութի ծա-
ռայական է և աշխարհական և ոչ ա-
ռաքելական, որպէս սահմանեալ աւան-
դեցին մեզ առաքեալքն թէ որոնց և ում
պարտ է հնազանդ լինել. գրէ երանելին
Պետրոս թէ « Հնազանդ լերուք մարմ-
նեղէն ստեղծուածոց՝ եթէ թագաւ-
րի, իբրև առաւել ումեք ո և Պօղոս
թէ « Հնազանդ լերուք տերանց ո և ոչ
զերկոտասանսն միմեանց իշխեցին գրել
գիտելով զի Աստուած բանն եբարձ ըս-
ծառայական հնազանդութի յինքեանց ա-
սելով « Դուք չէք ծառայք, զի ծառայ
ոչ ինչ գիտէ զտեառնն, այլ դուք բա-
րեկամք էք իմ և խորհրդակիցք ո: Արդ՝
զի՞որդ կարիցեմք յանձն առնուլ զհնա-
զանդութիւն վերստին ծառայ լինել հա-
կառակ ազատութեանն՝ որ ՚ի Քրիստոս
տուաւ մեզ: Այլ վասն այսորիկ լռեալ
այն օր, իսկ վաղիւն ասէ Աիկաթն՝ ոչ
ինդրեմք ՚ի ձէնջ հնազանդութիւն որ-
պէս ծառայից առ տէր, այլ որպէս որ-
դւոյ առ՝ հայր, որպէս գրէ Պօղոս թէ

« Որդիք հնազանդ լերուք հօր » :

Պատասխանի ետու և ասեմ, թէ
յայդմ մասին Քրիստոս արգելու զմեզ
թէ « Հայր մի կոչէք զոր ձեզ 'ի վերայ
երկրի, զի մի է Հայրն ձեր՝ որ յերկինս
է », և Պետրոս երկրաւոր է՝ և ոչ երկ-
նաւոր . արդ զիա՞րդ կարեմք թողուլ
զորդեգրութիւն Հօրն երկնաւորի, և
լինել որդի Պետրոսի՝ անսալով խրատու
ձեր՝ և զանց առնել զխրատովն Քրիս-
տոսի Աստուծոյ մերոյ . զի յայսմ մասին
և ինքն Պետրոս զգուշացուցանէ զմեզ
թէ « Հնազանդիլ պարտ է Աստուծոյ ա-
ռաւել քան մարդկան » . Իարձեալ զի
հարս սովոր եմք կոչել վերստին ծնողն
ուազանաւն . և առաքեալն Պետրոս ոչ
է մկրտեալ զմետասանսն, և նորօք ըզ-
մեզ . զիա՞րդ կոչիցեմք զնա Հայր . Իսկ
եթէ ասիցեն . ընդէ՞ր բնաւ բառնայք
զհնազանդութիւն յեկեղեցւոյ, ոչ յի-
շէք զասացեալսն 'ի Պողոսէ առ Կորնթ-
թացիսն թէ « Իխտէք զտունն Ստեփա-
նեայ և Փորտունասեայ՝ որք զանձինս
իւրեանց կարգեցին 'ի պաշտօն սրբօցն .
աղաչեմ զի և դուք հնազանդ լինի՞լք
նոցա » և որ սոցին նման դտեալ 'ի գի-
րս : Ասացուք նոցա՝ թէ ոչ զստորնայ

նոցն հնազանդութիւն բառնամք 'ի վեր-
նոցն , այլ զերկոտասանիցն միայն , որք
զվի և զնոյն ունին իշխանութիւն և սլա-
տիւ :

Ասէ Լիկաթն հանդերձ ընկերօքն
չարժեալք յոյժ , զիսորդ ոչ է գլուխ
Պետրոս առաքելոցն :

Պատասխանի ետու և ասեմ , ոչ գի-
տեմ զզիարդն :

Աւ ասէ . որպէս ոչ գիտես , զի յես
համբառնալոյն զնա եզ գլուխ Քրիստոս :

Աւ ասեմ , բնաւ այդմ ոչ եմ տեղ-
եակ . և այս յերկուց սլատճառաց՝ կամ
'ի մոռացմանէ յես ընթեռնլոյն որպէս
մարդ ելլով , և կամ թէ ոչ հասին առ
մեզ գրեալքն . այլ ինձ յոյժ է սարձանք՝
եթէ յայսմ աշակերտեցայց եկեղեցւոյն
Հռովմայ , աղաչեմ ուսուցանել ինձ ,
բայց ոչ 'ի բանից արտաքոյ շորիցս այ-
սոցիկ գրոց . Աւետարանին և սրակացն՝
և թղթոցն Կաթուղիկէից , և Պողոսի
առաքելոյն , և այսոցիկ մեք հնազանդի-
ցեմք որպէս Աստուծոյ հրամանացն :

Ասէ Լիկաթն որպէս օրինակաւ ,
յորժամ թագաւորն ձեր ելանէ յերկ-
րէն ոչ կացուցանէ 'ի տեղի իւր գլխա-
ւոր :

Եւ ասեմ, այո՛ :

Եւ ասէ, Հնազանդիք նմա առ հաւսարակ :

Եւ ասեմ, ոչ վասն նախապատուութեան Հնազանդիք, այլ որքան տայ նրմա իշխանութիւն թագաւորն :

Եւ ասէ, այսպէս ամենայն Պատրիարք և Կաթուղիկոս և արծուէսք և վէսք պարտին Հնազանդ լինել աթոռոյն Պետրոսի որպէս գլխաւորի, և զի յաճախ ըստ այսմ կարգի թուէր զԿաթուղիկոս, ընդ որ յոյժ բերեալ իմ, զոր յետոյ պատմեսցուք զպատասխանիս :

Եւ ասեմ առ այն, եթէ ցուցանէք յառաքելական մատեանցն, եթէ յեւրանն իւր Քրիստոս եդ զՊետրոս գլուխ երկոտասանիցն՝ ընդունիմք, որպէս և մք ծառայք նորա : Եւ այց և մեք ոչ եմք անտեղեակ ելից Փրկչին . ըստ այնմ թէ « Եւրանեմ ես առ Հայրն իմ », զի երկու են ելք, մին զօրութեամբ՝ յորմամ հանդերձեալ էր կամաւոր չարչարանօք մահուն ելանել, ասէր « Երթամ ես առ առաքիչն իմ, իսկ մի թարիչն Հոգին սուրբ՝ զոր առաքեսցէ Հայր յանուն իմ, նա եկեալ ուսուցէ ձեզ զամենայն և յիշեցուցէ ձեզ՝ զոր ինչ ասացի ձեզ » :

Իսկ յերկրորդն և յիսկապէս համբառնալն պատմէ Ղուկաս թէ « Յայնժամ եբաց զաչս նոցա և ասէ, դուք էք վկայք այսոցիկ որ եղև՝ զոր յառաջագոյն ասացի, և ասի՛ ես առաքեմ զաւետիս Հօր իմոյ՝ ի ձեզ. և դուք նստարուք ՚ի քաղաքիդ Երուսաղէմ, մինչև զգե՛նուցուք զօրութիւն ՚ի բարձանց. եհան զնոսա մինչև ՚ի Բեթանիա, և ամբարձեալ զձեռս իւր՝ օրհնեաց զնոսա. և եղև յօրհնելն նորա զնոսա՝ մեկնեցաւ ՚ի նոցանէ և վերանայր յերկինս. և նաքա երկրագագեալ դարձան յԵրուսաղէմ», և յայսոսիկ առաւել եցոյց զհամապատուութիւնն. զի ձեռնադրեաց զնոսա և օրհնեաց համակարգս, և յետ իւր ՚ի Հոգին սուրբ արար զնոսա ապաստան, և ոչ ՚ի Պետրոս. արդ՝ ո՞ւր է գընելն զնա գլուխ երկոտասանիցն:

Գարձեալ ասեն, ապա ո՛չ է գլուխ Պետրոս առաքելոցն, և կարի յաճախ՝ սրպէս զի յուրաստ եղէց՝ զի չարախօսեացեն զինէն իբրև զհերեաթիկոսէ:

Այլ ասեմ, ոչ կարեմ ասել թէ է. և կամ թէ ոչ է. զի յերկուց կողմանց է վտանգն. զի սրպէս ասիցեմ թէ ոչ է՝ հակառակ եկեղեցւոյն Հռովմայ. և զի

անդ կարիցեմ ասել թէ է . զի ոչ եմ
ընթերցեալ 'ի նոր Ատակարանս :

Եւ ասեն . ոչ գրեալ է՝ թէ դու ես
վէմ . և զոր յաղագս վիմին՝ յիւրում
տեղւոջն ասասցուք : Իսկ ընդ դիմակայ-
ութեամբ ասեմ . այլ է վէմն անուն . և
այլ է գլուխն . գլուխ խոստացայք . ցու-
ցէք յատուկ և ես ընդունիմ : Եւ իբ-
րև ոչ կարացին 'ի գրոց ցուցանել . բա-
նիւ ջանացին որսալ :

Եսեն . դու վարդապետ գոլով ո՞րպէս
քարոզէիր :

Եւսեմ՝ որպէս յատենի Տեառն հա-
սեալ կամ 'ի պատասխանատրութիւն
ընդ որոց խօսեցայց . վասն որոց հարկ է
զճշմարիտն ասել . ես 'ի բեմբասացու-
թեան խնամ որպէս գլխաւոր վերա-
պատմէի զՊետրոս և զՊօղոս :

Եւսէ Լիկաթն . ոչ է գլուխ Պօղոս .
քանզի միոյ եկեղեցւոյ . ասէ՝ երկու
գլուխ ոչ վայելէ :

Եւ ասեմ . այդ յիրաւի՝ քանզի ճշ-
մարիտ գլուխ եկեղեցւոյ Քրիստոս է .
որպէս ասէ առաքեալ առ Եփեսացիս՝
եթէ « Յարոց զՔրիստոս . և զնա եդ
գլուխ 'ի վերայ ամենայն իրիք եկեղե-
ցւոյ . որ է մարմին նորա . լուսնն՝ որ զա-

մենայն յամենայնի ընու ո. և ոչ Պետրոսի ասէ մարմին զեկեղեցի և զնա լցուցանող : Այլ յաղագս այսր յօլով եղև տարաբերութիւն , մինչ զի ձանձրանալ լսողացն , զի կրկնաբանէին եթէ դու զիսորդ ասէիր զՊետրոս գլուխ :

Այլ ասեմ կարճաբար , որպէս զՅովհաննէս Եփեսոսի և զԹովմաս Հնդկաց , և զԲարթուղիմէոս Հայոց և զայլսն :

Այլ ասեն , այդպէս միայն և ոչ ընդհանուր :

Այլ ասեմ , ընդհանուր գլուխ Քրիստոս է որպէս ասէ դարձեալ Պօղոս առ նոսին , թէ « Այր է գլուխ կնոջ , որպէս և Քրիստոս գլուխ է եկեղեցւոյ և ինքն է Փրկիչ մարմնոյ ո , և ոչ է արժան հրաժարել մեզ ՚ի փրկութենէ գլուխոյն , որ է Քրիստոս :

Այլ ասեն , Քրիստոս ՚ի յերկինս է գլուխ , և Պետրոս ՚ի յերկրի :

Այլ ասեմ , այդմ դարձեալ Պօղոս առնէ պատասխանի ՚ի Պօղոսացւոյ թրղթին՝ եթէ « Այլաւ հաստատեցաւ ամենայն որ ինչ յերկինս՝ և որ ինչ յերկրի՝ որ երևին և որ ոչ , եթէ աթոռք , եթէ տէրութիւնք , եթէ պետութիւնք և եթէ իշխանութիւնք , ամենայն ինչ

նովաւ՝ և ՚ի նոյն հաստատեցաւ և նա
 վաւ եկաց բովանդակ . և նա է գլուխ
 մարմնոյ եկեղեցւոյ , որ է սկիզբն անդ-
 բանիկ ՚ի մեռելոց՝ զի եղիցի ինքն յա-
 մենայնի յառաջացեալն . տեսանե՞ս թէ
 սրպէս ընդ միով սրբոհակեաց գլխով
 զերկնայինս և զերկրաւորս եկեղեցի ,
 և եբարձ զայդպիսի կարծիք :

Եւ արդ ասացեալ յազագս տրամա-
 բանութեան սկիզբն արասցուք բանի-
 ցրն , զոր յաւետարանչացն բերեն ընդ-
 դէմ մեր , որովք մեծ կարծեն գոլ զին-
 բեանս . զոր խոստացաք ըստ մասին ան-
 ցանել :

ԻՆՆ ԼՈՒԸՅԻՆ

Ըսէ Լիկաթն . ընդ Պետրոս միայն
 ասաց Տէրն , « Ի՞նչ ես վէ՛մ և ՚ի վերայ
 այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ » :

Պատասխանի ետու և ասեմ , նախ վե-
 մըդ՝ զոր ասէք յորոյ վերայ յարդարի շի-
 նուածն՝ ըստ օրինակի զգալի ձեռակեր-
 տաց ոչ ցուցանի գլուխ , քան թէ յոտն
 յաւէտ , որպէս նոյն ինքն Քրիստոս հրա-
 մայէ , թէ « Ար լսէ զբանս իմ և պահէ :

նման է առն իմաստնոյ՝ որ շինեաց զտուն
 իւր ՚ի վերայ վիմի զի իջին անձրեք, շնչե-
 ցին հողմք և խաղացին գետք և բաղխե-
 ցին զտունն՝ և ոչ կործանեցաւ. քանզի
 ՚ի վերայ վիմի հաստատեալ էր ո՛ւր :

Տեսանե՛ա՝ թէ որպիօի վկայիւ հաւ-
 ստատեցաւ թէ ոչ է գլուխ վէմն՝ այլ
 ստորին մասն :

ԸՆԼ ԴԳՅ .

Օ ի ոչ եթէ նորոգ եդ նմա զվէմն
 անուն որպէս մրցանակ դաւանու թեան,
 այլ զառաջինն յուշ առնէ. զոր ՚ի կոչմաւ
 նրն անուանեաց. որպէս և գրէ Մատ-
 թէոս՝ թէ « Սինչդեռ անցանէր Յիսուս
 ընդ եղբ ծովուն Գալիլեացւոց, ետես
 երկուս եղբարս. զՍիմոն՝ զկոչեցեալն
 վէմ ու. և Յովհանէս զնոյն վկայէ թէ
 « Լըր մին յերկուց անտի եղբայր Սիմո-
 նի վիմի ու և արդ վէմդ անուն կանխաւ
 գոյն է ՚ի վերայ Պետրոսի որպէս ցու-
 ցաւ՝ և զի ոչ ասաց թէ, դու եղի-
 ցիս վէմ, այլ թէ զի դու ես վէմ, որ-
 պէս թէ դու ինքն վէմ ես. Լսյա յայտ-
 է, թէ զմետասանսն և ս կոչեաց յայտ
 վայրի վէմ, զի ոչ ասաց եթէ ՚ի վերայ
 քս շինեցից զեկեզեցի իմ՝ այլ եթէ ՚ի

վերայ այդ բնութի շինեցից . զսա ընթերան
ցուցանելով, զի վէճք են և այլքն 'ի հի-
մունս եկեղեցւոյ . որպէս վիտյէ Եսայիաս
վասն այտր , որպէս 'ի դիմաց Աստուծոյ
թէ « Ընաւ ասիկ պատրաստեալ եմ կար-
կեհան զքարինս քո , և զհիմունս քո շա-
փիւղայ , և ամից շուրջ զքե պարիսպ
յընտիր քարանց պատուականաց , և զոր-
դիս քո խրատեալս Աստուծոյ » :

Տեսանե՞ս թէ որպէս ցուցանէ զեր-
կոտասանան զոր ընտրեաց Տէր . և որդիք
խրատեալք նոք են , եթէ ոչ՝ որք խրա-
տեցաք Աստուածն բանէ . և Քաւիթ
ասէ , « Հիմունք նորա 'ի լեառն սուրբ
նորա » : Եւ ասէ զեկեղեցի ըստ այ-
նում թէ « Տէր ո՞վ կոցցէ 'ի խորանի
քում , կամ ո՞վ բնակեցցի 'ի լեառն
սուրբ քո » . և զի ոչ միայն երկոտասան-
քն են հիմունք եկեղեցւոյ՝ այլ և մար-
գարէքն . զի նոքա վաստակեցին , և ա-
ռաքեալքն 'ի վաստակս նոցա մտին՝ զի
հասարակ վայելեցեն ըստ տեառն . Եւ
Պօղոս որ Քրիստոսիւն խօսէր , կեքէ լող-
բանս . զի ճշմարտէ ասելովն առ Եփե-
սացիս՝ « Ընդ այսու հետև ոչ էք օտարք
և պանդուխտք . այլ քաղաքակիցք օրը-
բոց և ընտանիք Աստուծոյ . շինեալք 'ի

վերայ հիման առաքելոց և մտրգարէից, որոյ գլուխ անկեանն է Յիսուս Քրիստոս, յորում ամենայն շինուածն յողեալ և սլատշածեալ ածէ 'ի տաճար սուրբ տէրամբ ո: Ահա եղբարք յայտ եղև թէ ոչինչ ունի Պետրոս առաւելու թիւն վասն վէմն անուանելոյ, այլ հասարակ է ընդ առաքելալս և ընդ մտրգարէս 'ի հիմունս եկեղեցւոյ, որոյ գլուխ Քրիստոս է, և ոչ նա:

Այլ դաստիարակ:

Դարձեալ զդաւանու թինն ասէ վէմ Քրիստոս, զոր դաւանեաց զնա Պետրոս, թէ « Դու ես Քրիստոսն որդի Աստուծոյ » ըստ նախագուշակութեանն Դանիէլի, զի ասէ « Տեսանէի՝ և ահա վէմըն առանց ձեռին հատաւ 'ի լեռնէն » և Պողոս ասէ, թէ « Ա՛յ վէմն էր ինքն Քրիստոս ո. վն այսորիկ ասէ Տէր, « Այ՛ թէ 'ի վերայ այդր վիմի, այսինքն՝ 'ի վերայ այդր դաւանութեան շինեցից զեկեղեցի իմ » և զի յառաջ քան զՊետրոս դաւանեալ էին մետասանքն զՔրիստոս, յորմամ 'ի չորրորդում սլահու գիշերին գայր առ նոսա 'ի վերայ ծովուն, և աշակերտքն առ ահին զաղաղակ բարձին,

և Յիսուս խօսեցաւ և ասէ ցնոսա, մի
երկնչիք ե՛ս եմ. ասէ Պետրոս, Տէր եթէ
դու ես, ասա ինձ գալ առ քեզ. և ա-
սէ եկ. և ՚ի գնալն կամէր ընկղմիլ և
ձեռն ետ նմա. և իբրև ել ՚ի նաւն ընդ
իւր ունելով զՊետրոս և հանդար-
տեաց հողմն. մատեան որք ՚ի նաւին է-
ին՝ երկիրպագին նմա և ասեն, արդա-
րև որդի Աստուծոյ ես դու. և Պետ-
րոս ոչ էր ընդ նոսա ո. վասն այսորիկ ՚ի
հարցմանն Որդւոյ, շարժեաց զնա Հայր
՚ի դաւանել՝ զի մի նուազ երևեսցի
յայսմ մասին քան զմետասանսն. Ասէ
Լիկաթն, զՊետրոս Հայր շարժեաց ըստ
ասացելումն:

Առ որ ասեմ, թէ և զամենեւեան
շարժէ Հայր ըստ բանին Տեառն. թէ
«Ոչ որ գայ առ իս՝ եթէ ոչ Հայր իմ
ձգեսցէ զնա», և Յովհաննէս թէ «Որ
առաքեացն զիս, նա ասաց, թէ յոյր
վերայ տեսանիցես զՀոգին, նա է. և մեք
տեսաք և վկայեմք՝ թէ սա է Որդին Աս-
տուծոյ ո. և Հայր է որ ամենայն ուրէք
յայտնէ զորդին իւր»:

ԲՆՆ ԵՐԿՐՈՐԳ

Ասէ Վիկաթն, ընդ Պետրոս միայն
 ասաց Քրիստոս, թէ «Տաց քեզ զփա-
 կանս արքայութեան երկնից. և զոր մի-
 անգամ կապեօցես յերկրի՝ եզիցի կա-
 պեալ յերկինս, և զոր արձակիցես յերկ-
 րի՝ եզիցի արձակեալ յերկինս » :

Պատասխանի ետու և ասեմ, եթէ
 խոստացաւ միայն յայսմ վայրի, և ոչ
 ետ զիշխանութիւնն Քրիստոս, քանզի
 ոչ ասաց թէ առ կամ ընկալ, այլ եթէ
 տաց քեզ : Տեսանե՞ս եթէ որպէս առ
 յապա ցուցանէ զտալն :

Իսկ եթէ ետ անդէն՝ ասացէք եթէ
 զինչ է տուեալն, որով պարծիք ՚ի վե-
 րայ մեր, զի աստ զփականս միայն յի-
 շէ՛ եթէ խոստացաւ և եթէ ետ. և ըզ-
 մեծագոյնն որ է բանալն՝ ոչ յաւելու,
 և զինչ փառք էր Պետրոսի փականքն
 միայն առանց բանալոյ ուր և փարիսե-
 ցւոցն զնոյնն ասաց ունել Փրկիչն :

«Վայ ձեզ՝ ասէ, փարիսեցւոց և
 դպրաց զի փակէք զարքայութիւն երկ-
 նից, դուք ոչ մտանէք՝ և որք մտանենն,
 արգելուք » : Իսկ բանս այս միայն է՝ որ
 յատկանայ առ Պետրոսի, և այսու որով

մեծացուցանել կարծէիք, նուսասացու-
 ցիք, Իսկ եթէ զկապելն և զարձակելն
 ասէք՝ որ է ճշմարիտ և բարձրագոյն իշ-
 խանութիւն, զայս ոչ միայն Պետրոսի՝
 այլ և մետասանիցն խոստացաւ. յոր-
 ժամ պատուէր տայր նոցա՝ « Թէ մե-
 զիցէ քեզ եղբայրն քո՝ երթ յանդիմա-
 նեա՛ զնա միայն. և յանլուր լինելն և
 յերկրորդումն՝ ասա՛ յեկեղեցւոջ. և թէ
 նոցա ևս ոչ լուիցէ, եղիցի քեզ իբրև
 զհեթանոսն. ամէն ասեմ ձեզ, զոր կա-
 պիցէք յերկրի՝ եղիցի կապեալ յերկինս.
 և զոր արձակիցէք յերկրի, եղիցի ար-
 ձակեալ յերկինս » . ահա և յայսմ մա-
 սին հասարակ երևեցան երկոտասանքն.
 և որպէս ոչ կամեցաւ Հայր զրկել Պե-
 տրոսի անդ ՚ի դաւանութեանն, նոյնպէս
 աստ Որդի զմետասանն ՚ի խոստմանէն.
 և զի խոստումն այն որ էր միայն Պե-
 տրոսի, և այս՝ որ երկոտասանիցն հասա-
 րակ, նոյն ինքն Պետրոս յայանէ հար-
 ցանելովն զՔրիստոս՝ « Տէր քանիցս
 անդամ թէ մեզիցէ ինձ եղբայրն իմ՝
 Թողից նմա » : Տեսանէք զի դեռ ևս ոչ
 են առեալ զիշխանութիւն, վասն այսո-
 րիկ իբրև զանձանօթ սահմանի իշխա-
 նութեանն հարցանէ :

Ասէ Աիկաթն, եթէ այսօրիկ խոսա
մաւնք են, ապա ուր են տուրքն. միթէ
ստէ քրիստոս. Այլ ասեմ, ոչ ստէ ճըշ
մարտութիւնն, այլ յետ յարութեանն
յորժամ առաքէր զնոսա եւ հասարակ
զկատարեալ իշխանութիւնն Հոգւովն
սրբով. «Յերեկոյի միաշաբաթուն
յորժամ եմաւ Յիսուս դրօքն յաղե
լովք՝ ուր էին աշակերտքն ժողովեալ,
եկաց ՚ի մէջ նոցա և ասէ, ողջոյն ընդ
ձեզ. և կրկնեալ զողջոյնն՝ ասէ զնոսա
որպէս առաքեաց զիս Հայր՝ և եւ ա
ռաքեմ զձեզ. և զայս իբրև ասաց փը
շեաց ՚ի նոսա և ասէ՝ առէք Հոգի սուրբ,
եթէ զուրուք թողուցուք զմեզս, թա
ղեալ լիցի, և եթէ զուրուք ունիցիք՝
կալեալ լիցի »:

Տեսանէք՝ թէ օրպէս զանազանին
խոստմաւնքն ՚ի պարգևացս. զի անդ ա
սէ՝ թէ զոր կապեցես, և աստ թէ զա
րոց թողուցուք և ունիցիք:

Այլ դարձեալ:

Դարձեալ յորժամ հարցին աշա
կերտքն զՏէր յառակ սերմանացանին,
թէ «Մնդէր առահօք խօսիս ընդ նոսա
ասէ զնոսա, ձեզ տուեալ է գիտել ըէ

խորհուրդս արքայութեան երկնից և
և Ղուկաս ասէ թէ « Ամբարձ զաչս իւր
յաշակերտսն և ասէ . երանի է աղքա-
տացդ հոգւով, զի ձեր է արքայութիւն
երկնից » : Արդ եթէ զանձառիցն և ըզ-
նեքբսագունից խորհրդոցն զիշխանու-
թիւն ետ գիտել, որ իւր է և իւրոցն
միայն՝ ըստ գրեցելումն թէ « Խորհուրդ
իմ ինձ՝ և խնայն » , զիա՞րդ զարտաքին
և որ դրանն՝ յաչաղէր տալ մետասանի-
ցըն : Այլ դարձեալ թէ զբախանդակ տե-
րութիւն արքայութեանն ետ երկուտու-
սանիցն , զիա՞րդ զփոքրագոյն իշխանու-
թիւն գրանն ոչ հաւատայր ՚ի նստա . և ե-
թէ իւրոց է՝ որպէս և ետ , զիա՞րդ ոչ ու-
նին իշխանութի յիւրեանց տէրութենն :
Ահա՛ ցուցաւ մեծագունիւն թէ ունին
և զփոքրագոյնն : Այլ այժմ տեսցուք ,
թէ զի՞նչ է բանալի արքայութեանն երկ-
նից , և կամ ո՞ւմ ետ . զի մի և մեք վը-
րիպեալ ՚ի ստուգութենէ բանին , ըստ
այլոց աղգաց ընդունայն լիցի և մերն
պարծանք :

Արդ՝ որպէս գտաք ՚ի Քրիստոսէ ա-
ւանդեալ , առաջին բանալի է մկրտու-
թիւնն , որպէս ասէ Յիսուս առ Նիկու-
ղիմոս « Այժմէ որ ոչ ծնցի վերստին ՚ի

ջրոյ և 'ի հողւոյ, ոչ կարէ մտանել յարքայութիւնն երկնից ու որոյ և եւտ իշխանութիւնն :

Ալ երկրորդ՝ կատարուին կամացն Հօր, որպէս ասէ դարձեալ Տէր, « Աթէ ոչ ամենայն, որ ասէ ցիս տէր՝ տէր՝ մըտցէ յարքայութիւնն երկնից, այլ որ աբացէ զկամս Հօր իմոյ՝ որ յերկինս է ու :

Ալ եթէ զի՛նչ են կամքն Հօր, նոյն ինքն Որդին ուսուցանէ և ասէ « Աչ են կամք Հօր իմոյ եթէ կորիցէ մի ոք 'ի նուցանէ ու, ըստ օրինակի դտելոյ ոչխարին միոյ 'ի հարիւրիցն մոլորեցելոյն, և տայ իշխանութիւն նոցա : Աթէ մեղիցէ ասէ եղբայրն քո, և՛րթ յանդիման կացո զմեզս նորա դու միայն՝ եթէ լուիցէ քեզ գալով 'ի խոստովանութիւն ասպաշխարութեանն, շահեցար զեղբայրն. լոյժ 'ի ժամանակի զասպաշխարութեան կապանս, և ընդարձակեա նմա զեկեղեցի և զկենարարն խորհուրդ. որ է ահաւատչեոյ արքայութեանն երկնից, իսկ եթէ յամառեալ հրաժարէ, յետ երկնակի և երրորդի յանդիմանութեան՝ եղիցի քեզ իբրև զհեթանոսս. կապեա զնա արասքոյ և կեղեցական խորհրդոցն, որ և յերկինս զնոյն ունի կապանս ըստ

անսուտ բանին Տեառն :

Արդ՝ ընկալեալ երկոտասանիցն ըզկատարեալ իշխանութիւնս զայսոսիկ ՚ի Քրիստոսէ և ոչ ՚ի Պետրոսէ, և սիսեալք յիւրաքանչիւր վիճակս հաստատեցին աթոսս ինքեանց, անշարժ ՚ի դրանց դըժոխոց ըստ բանին Տեառն . և բաշխեցին զիշխանութիւնս զայս աշակերտելոցն ձրի, որպէս և ընկալանն ըստ բանին Քրիստոսի : Այլ այս յայանի է յայսմանէ՝ որ այժմս կատարի յեկեղեցի խորհուրդ մկրտութեան, և խոստովանութեամբ և ապաշխարութեամբ մտքբութիւն ՚ի Քրիստոսէ աղբիւրացեալ, ոչ ՚ի ձեռն Պետրոսի ՚ի մետասանն՝ և ապա նորօք ՚ի մեզ, այլ ՚ի Քրիստոսէ հասարակ յերկոտասանն, և ՚ի ձեռն նոցա յիւրաքանչիւրոցն վիճակս . վասն որոյ ոչ կարօտանամք եկեղեցւոյն Հռովմայ, զի ունիմք զիշխողսն մեր ՚ի Տեառնէ առաքեալ հաւասար ձեզ . արդ ո՞ւր են տարժանքն ձեր որ ոչ է ՚ի կամացն Պետրոսի :

ԲՆԱ ԵՐՐՈՐԴ

Ասէ Լիկաթն՝ ոչ ասաց Տէրն, «Վի ման դու երբեմն դարձցիս՝ և հաստաւ տեսցես զեղբարս քո՝ և զի՛նչ ևս զերագոյն իշխանութիւն քան զայս։

Պատասխանի, արդ հաստատելն զքզէ՛ քան թէ յետ դլորման իրիք, և նախ հարցանեմք զձեզ՝ եթէ սուր դլորեցան մեաասանքն յետ ընդունելոյն զհողին սուրբ, զի հաստատեաց զնոսա Պետրոս. ցուցէք յառաքելական մատեանցն և հաւանիմք ձեզ, և այժմ՝ որք ՚ի նոցին սակի եմք այլ հարկեցուցանէք ըզմեզ անդգամիլ բայց ոչ եզէց անդգամ՝ քանզի զարդարն խօսիմ. գիտեմք ըզՊետրոս միայն գայթակղեալ յետ յարութեան Տեառն, որպէս ասէ Պողոս առ Քաղապացիսն, եթէ «Ի՛նչ հեթանոսս ուտէր անխտիր, իսկ իբրև եկին սմանք առ ՚ի Յակոբայ՝ երկուցեալ զատանէր մինչև կեղծաւորեցան ընդ նմա և այլք, և Բառնարաս անգամ, և իբրև տեսի ասէ՛ թէ ոչ ուղիղ գնան ՚ի ճշմարտութիւն աւետարանին, ասեմ զՎեփաս առաջի ամենեցուն »։

Տեսանէք զդթելն Պետրոսի և զհաս.

տատելն 'ի Պողոսէ, և ոչ զայլուն 'ի նմանէ :

Ո՞վ եղբարք, հաստատելն 'ի բազումս բաժանի յեզանակս, բայց մեք զերիսս զայս առնելով 'ի մէջ, տեսցուք թէ ըստ որում յեզանակի հաստատէ զմեռասանսն Պետրոս ըստ բանի Տեառն : Արդ հաստատելն զայլս կամ ընդհանուր է, կամ մասնական. որ է իշխանական կամ յօրինակ լինել անձամբ և ոչ տիրելով՝ ըստ Պետրոսի. և զի հաւատարիմ բանս լիցի 'ի դրոց ցուցցուք :

Աւարդ՝ ընդհանուր հաստատութիւն է, յետ ընդհանուր գայթակղելոյն և թերութեանն 'ի հաւատոց, որպէս և դրէ ընդհանուր Պողոս առ Վարնթացիսն « Այսուհետեւ եղբարք իմ տիրելիք հաստատուն եղերուք, անշարժ կացէք, առաւել լերուք 'ի դործս Տեառնն », և դարձեալ « Հսկեցէք հաստատուն կացէք 'ի հաւատոս » :

Իսկ մասնաւոր, յորժամ մի օր մեզիցէ. որպէս Վարնթացի մեզուցելոյն, զոր յետ ջերմեռանդն ապաշխարութեան հաստատէ զնա գրելով « Հասէ, ասէ՛ այնպիսուոյն պատուհասն այն, տղաւն մ՝ զձեզ այսուհետեւ հաստատել 'ի նազեկն », և կամ զոր առ Վարնթացիսն՝

« Աթէ որ ըմբռնիցի յինչ և իցէ յան-
ցանս, դուք որ հոգևորքդ էք, հաստա-
տեցէք զայնպիսին հոգւով հեզութիւնս
Արդ ըստ երկուց յեղանակացս այսոցիկ,
ոչ ուրեք տօի հաստատել Պետրոսի ըզ-
մետասանսն, որ է իշխանական. և դուք
ոչ կարէք ցուցանել զի և ոչ յանցանք
ինչ յիշատակի նոցա կամ ընդհանուր
կամ մասնաւոր՝ յետ ընդունելոյն զհո-
գին սուրբ ։

Այս ըստ երրորդ յեղանակիս ասեմք,
որ է օրինակաւ և ոչ իշխանութեամբ,
որպէս դարձեալ ասէ առ Գաղատացի-
սըն՝ թէ « Այսն սպրդողաց սուտ եղ-
բարց՝ որք սպրդեցին մտանել զիտել
զազատութիւնն մեր, զոր ունիմք ՚ի Քրի-
ստոս Յիսուս. զի զմեզ ծառայեցուս-
ցեն, որոց ոչ առ ժամանակմի անասցաք
հնազանդութեան. զի ճշմարտութիւն
աւետարանին հաստատեսցի ՚ի ձեզ », զոր
արար և Պետրոս սպրդողաց սուտ
եղբարցն, որք ասացին յայնմ գիշերի
յորում յատեան ածաւ Տէրն, թէ « Այ-
դու ՚ի նոցանէ՞ քս, նա ուրացաւ՝ թէ
ոչ », և զի կամեցան խոյառ ծառայե-
ցուցանել ուրացութեան, կրկնեցին և
երեքկնեցին. և իսկոյն հաւ խօսեցաւ .

և յիշեալ զբանն Տեառն՝ ոչ առ ժամա-
նակ մի անսաց ուրացութեան . ելեալ
ելաց դառնասպէս և հաստատեաց զնա-
սս ՚ի բանէ աւետարանին՝ զոր ասաց
Տէր թէ « Սիմոն Սիմոն ահա սատանայ
խնդրեաց խարբալել զձեզ իբրև զցո-
րեան . այլ ես ազաշեցի վասն քո զի մի
պահասեցին հաւատք քո » :

Այլ դարձի :

Ասաց Տէր ցերկոտասանսն, թէ « Հայ-
օրմ գիշերի դուք ամենեքեան գայթակ-
ղելոց էք յինէն . և Պետրոս յուրաստ
եղև և ասէ՝ թէ և ամենեքեան գայ-
թակղեցին՝ սակայն ես ոչ . և նա ասէ,
և դու երիցս ուրացիս զիս » , որպէս
և եղևն : Իսկ յորժամ տեսին մետասան-
քըն՝ եթէ դարձաւ Պետրոս , և ընկա-
լաւ զնա Տէր՝ որ զմեծագոյնն յանցեալ ,
հաստատեցան ՚ի հաւատս թէ ընդու-
նի և զմեզ՝ անտես առնելով և զմերն
գայթակղութիւն : Ո՛վ եղբարք այսպէս
է հաստատելն Պետրոսի զեղբարսն՝ զոր
ասաց Տէր . և ոչ ըստ կարծեաց ձերոց
իշխանութեամբ :

Ասէ Տէր « Իու դարձցիս և հաստա-
տեսցես զեղբարս քո » . եղբարք կոչէ

նորա ըստ մարմնոյ շխարայէլ, զոր հաս-
տատեաց բանիւ աւետարանին քարո-
զութեան. որոյ և վկայէ որ Քրիստոսիւ
ւրն խօսէր թէ « Ար յաջողեացն Պետ-
րոսի յառաքելութիւն թլխատութեան
յաջողեաց և ինձ 'ի հեթանոսս » :

ԼՆ ԴԻՄՈՒՄԻՆԻ :

Նաև զաւաղանաւն կոչեալ եղբար-
սըն հաստատէ՝ և այն կրկնակի . նախ
ապաշխարութեան օրինակաւ, զի և մեք
հաստատեալ եմք 'ի հաւատս՝ թէ ըստ
նմա և մեք դտանեմք զթողութիւն մե-
զաց ապաշխարութեամբ . երկրորդ 'ի
ձեռն ընդհանրական թղթոցն վարդա-
պետութեան :

ԼՆ ԴԻՄՈՒՄԻՆԻ :

« Օ ի դու ասէ Տէր դարձցիս և հաւ-
տատեցես զեղբարս քո » զորս ցուցաք.
և ոչ ասաց թէ հաստատեցես զհա-
ստատողսն սրբոց, վասն զի հաստատողք
են և մետասանքն հանգոյն Պետրոսի
որպէս վկայէ Պօղոս՝ որ Քրիստոսիւն խօ-
սէր առ Եփեսացիսն թէ « Նա եղ զը-
մանս մարգարէս և աւետարանիչս 'ի
հաստատութի սրբոց, 'ի գործ պաշտա-

ման, ՚ի շինուած մարմնոյն Քրիստոսի ու :

Տեսանէք՝ թէ որպէս յամենայնի ան-
զիրկ պահէ զերկոտասանն ՚ի հասարակ
իշխանութենէն, վասն որոյ և ոչ կարո-
տանամք այլում հաստատողի զմերն ու-
նելով հաստատողս :

ԲՆՆ ՉՈՐՐՈՐԳ

Ասէ Լիկաթն՝ վասն Պետրոսի ասէ
աւետարանադիրն թէ « Հայեցեալ ընդ
նա Յիսուսի՝ ասէ, դու կոչեցիս Աե-
փաս », և Յովհաննէս յունարէն գրեալ
զաւետարանն՝ Աեփալ ասաց որ է դը-
լուխ, և նախախնամութիւն ոչ ետ թոյլ
թարգմանել զըանս զայս յայլ լեզու,
այլ նովին բառիւն պահեաց ցայժմ. զի
ցուցցէ այսու գլուխ Պետրոս : Աւ ըզ-
կեփասն՝ որ թարգմանի Պետրոս, ոչ յի-
չէր :

Պատասխանի . և արդ ան զուք,
պարծանքս այս յոյժ է փրուն, և անտա-
բակոյս : Ասի՝ զի որ գրեացն նա ասաց
թէ « ՚Իու կոչեցիս Աեփաս՝ և թարգմա-
նեաց զնա Պետրոս », և ՚ի Յունաց աւե-
տարանն ցայժմ այսպէս է գրեալ. զի

Թեանն պահել զբանն . զի՛նչ առաւել
լուծիւն ունի յունարէն կեփալն՝ ՚ի վեր-
ջոյ գլխոյն հայերէն . ոչ զմի և զնոյն
նշանակեն իր . ահա ընդ վայր մտածուի :

Իսկ թէպէտ և տամք ըստ ձեզ գը-
լուխ գոլ ասացեալ , ասացէք սեմ է
գլուխ . զի ամենայն գլուխ անձին է գը-
լուխ , և որ ասացն՝ ըստ ձեզ զանձն ոչ
ցուցանէ , որպէս և յարածեալ ասելն
զոչխարսն . և զի ոչ է անձն՝ ապա և ոչ
գլուխ , որպէս ձեզ թուի . և ընդէր
ստուերամարտ լինիք զոգ հարկանելով
կարծէք յաղթիու լինել զոր ոչն տեսէք :

ԲՆՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԻ

Ասէ Լիկաթն , ընդ Պետրոս միայն
ասաց Տէր՝ թէ « Արածեալ զոչխարս
իմ » . և զայս անլուծանելի ասեն գոլ
նշանակ իշխանութեան :

Պատասխանի . նախ տեսցուք թէ այլ
բան համազոր այսմ բանի գոյ յաւետա-
բանսն՝ թէ ոչ . և թէ այլ ի՛նչ նշանա-
կէ արածելն քան զաշակերտելն . և զի
ոչ այլ ինչ ցուցանէ՝ վկայէ Եզեկիէլ որ-
պէս ՚ի գիմաց Աստուծոյ , թէպէտ և

ի հակառակէն, « Այսպէս ասէ Տէր՝
ն հովիւք Խորայէլի, միթէ հովիւք զան
ձինս արածեն, ոչ հովիւք զոչխարսն ա-
րածեն, արդ ահաւաղիկ զգէրսն զէ-
նէք՝ զասրն զգենուք և ուտէք զկաթնն,
և զխաշինս իմ ոչ արածէք » . որպէս և
այժմ, և ոչ որ է՝ որ յանդիմանէ, Արդ
եթէ յայտ եղև թէ նոյն է արածելն և
աշակերտելն, ապա ոչ է տեսանել մեզ
միայն զբառիցն զանազանութիւն, այլ
զմտացն դիտաւորութիւն. քանզի սովոր
ութիւն է Փրկչին զմի և զնոյն իր բազ-
մազան բառիւք նշանակել՝ որպէս զար-
քայութիւն երկնից ուսկանիւ և գան-
ձիւ և մանանեխիւ, այսպէս և զքա-
րողութիւն աւետարանին, զոր աստ ա-
րածեա զոչխարսն ասաց՝ այլուր հուն-
ձրս կոչեաց, և հարսանեաց նմանեցոյց
պատրաստութեան. և ՚ի Հօրէ և յիւր-
մէ ասաց հանել և առաքել զմշակսն և
զծառայսն. և ոչ մշակ մի և ծառայ որ-
պէս ձեզդ թուի, այլ հասարակ զերկա-
տասանսն. ժողովել զորայն և ամել ՚ի
հրապարակացն զկուրացեալսն յիսկա-
պէսն լուսոյ՝ ՚ի լոյս դիտութեան ձրչ-
մարտութեան որպէս և էին կոչեցեալ
լոյս աշխարհի :

Այլ գրութիւնի :

Գարձեալ տեսցուք, թէ զի՞նչ արօ-
տըն իցէ. զի մի զհասանուտս զայս կար-
ծեսցուք և զգալապէս զարածելն. և ե-
թէ այլ ո՞ք իցէ յայսմ արօտի արածող՝
թէ Պետրոս միայն : Այլ արդ՝ է արօտն
ըստ ինքեան կերակուր. և եթէ կերա-
կուր է, յայտ է՝ թէ զանազանեալ է ըստ
կերողացն. որպէս անբանիցն է զգալին
խոտ՝ այսպէս և բանաւորացս բանն
Աստուծոյ և իմաստութիւնն. որպէս ա-
սէ սուրբն Դաւիթ յեօթանասներորդ
եօթներորդ Սաղմոսին, թէ « Հալուէր
զիօրայէլ, և արածէր զնոսա իմաստու-
թեամբ սրտի՝ և անմեղութեամբ ձե-
ռաց առաջնորդէր նոցա », և Տէրն՝
թէ « Աչ հացիւ միայն կեցցէ մարդ,
այլ ամենայն բանիւն Աստուծոյ » : Արդ՝
զբանն իւր Բանն Աստուած ոչ միայն
Պետրոսի ետ, այլ և ընկերացն նորա
հասարակ 'ի Գալիլեա՝ ուր յամադիրն
եղև տեսանել զնոսա. որպէս և գրեա-
լն է, իբրև ետես զնոսա՝ ասէ « Գնա-
ցէք այսուհետև աշակերտեցէք զամե-
նայն հեթանոսս. ուսուցէք նոցա զբա-
նըն իմ զամենայն՝ զոր ինչ տատուիրեցի
ձեզ », և թէ « Հողին սուրբ եկեալ ու-

ուայլ ինչ է հալուելն և արածելն , քան
զվարդ ապետելն . և անզանազան եցոյց
որպէս յամենայնի , և յայսմ զերկուսա-
սանսն . իսկ յո՞ր արօտ ասէք արածել
Պետրոսի զբանաւոր ոչխարսն Քրիստո-
սի , ցուցէք զբարձրագոյնն քան զմե-
տասանիցն որով պարծիքդ . իսկ եթէ
ոչ կարէք ցուցանել այլ՝ քանզի ոչ գոյ
այլ աւետարան , դուք ինքնին վկայէք
թէ մի և նոյն են իշխանութեամբ , Անքէ-
անխախտելի որդին Աստուծոյ Հարբ ըզ-
մութիւն իշխանութեան նոցա , ասե-
լով « Հայր եղիցին և սոքա մի , որպէս
և մէք մի եմք » : Արդ եթէ ըստ Հօր և
Որդւոյ հաւասար ունին զպետութիւն
երկուսասանքն ըստ Տեառն բանին , յոյժ
է յանդգնութիւն մուծանել ՚ի նոսա
առաւելութիւն և նուազութիւն . զի
այն ՚ի Հայր և յորդի վերաբերի . և զա-
րիսին ախտանան մոլութիւն զանխա-
բար այնպիսուոյն խորհողքն :

Այլ Դաստիարակ :

Այլ զի ասաց , արածեա՛ զոչխարս իմ .
հաւատոյ յատուկ զառաքելութի թըլ-
փատութեանն Պետրոսի , իւր կոչելով
ոչխարս . ըստ այնմ թէ « Աչ ուրեք ա-

ուտքեցայ, եթէ ոչ առ ոչխարս կորու-
սեալս տանն խորայելի ո, և թէ « յիւրսն
եկն ո. որպէս Պօղոս վկայէ առ Գաղա-
տացիս զյատկու թին, թէ « Նբրև տեսին
կարծեալ սիւնքն՝ թէ հաւատացեալ է
ինձ աւետարանն անթլիատու թն, որ-
պէս Պետրոսի թլիատու թնն ո. և արդ
սէր հաւատացաւ թէ ոչ յայսմ վայրի,
ցուցէք՝ զի ոչ սակ վկայն ճշմարիտ :

Իսկ եթէ ասիցէք՝ թէ հեթանոսք ոչ
ենն ոչխարք Քրիստոսի. թէ այսպէս ի-
ցէ, ապա զսլ արածեն մետատանքն. ա-
սեմք թէ՛ այն և հեթանոսք, զի զնոսա
կոչեաց ասելով « Նա և այլ ևս ոչխարք
են իմ, որ ոչ են յայսմ դաւ թէ, և զայն
ևս ստարտ է ինձ ամել այսր, և եղիցին
մի հօտ և մի հովիւ ո. և Պօղոս վկայէ թէ
« Չիք խտիր ոչ հրէի և ոչ հեթանոսի.
զի ամենեքին դուք մի էք ՚ի Քրիստոս
Յիսուս ո. Տեսանէք՝ թէ որպէս ցու-
ցաւ ըստ միութեանն ոչխարացն՝ մի ին
խանու թիւն արածողայն :

ԲՆԱ ՎԵՑԵՐՈՒՄ

Ասէ Լիկաթն, ոչ և այս մեծութի
 է նորա՝ զի զմահն նշանակեաց Քրիս-
 տոս. ասէ « Զորմամ ծերասցիս՝ ձեռս
 ՚ի վեր կալցես՝ և այլք անցեն քեզ գո-
 աի, և տանիցեն զքեզ՝ ուր ոչն կամի-
 ցիս. նշանակեալ թէ որով մահու փա-
 ռաւոր անիցէ զԱստուած » :

Պատասխանի, նախ զի յաղագս եր-
 կտասանիցն իշխանութեան անդանազա-
 նութեան է առաջարկութիւնս մեր, և
 ոչ մահու որպիսութեան. զի մահն ոչ
 էթէ հաստատութիւն տէրութեան է,
 այլ ՚ի բաց բարձումն կենաց և իշխա-
 նութեան. զի յետ ելիցն ոչ ումք իշ-
 խէ, և ոչինչ ունի գիտաւորութիւն այս
 ՚ի բանս մեր :

Այլ պարտաւանի :

Իսկ եթէ մեծութիւն թուի ձեզ,
 ասա ոչ ինչ նուազ երևին յայսմ մասին
 և մետասանքն վասն նոյն գունակ նշա-
 նակելոյն և զնոցայն մահ՝ ըստ գրեցե-
 լումն, թէ « Ահաւասիկ ես առտքեմ
 զձեզ իբրև զոչխարս ՚ի մէջ գայլոց » :
 և թէ՛ « Կատնեացեն զձեզ յատեանս

և 'ի ժողովուրդս տանջիցեն և 'ի խաչ
հանիցեն զձեզ՝ և սպանանիցեն ո, և թէ
« Ար սպանանիցեն զձեզ՝ համարիցին
պաշտօն մատուցանել Աստուծոյ ո, և թէ
« Ս'ի երկնչիք յայնցանէ որ սպանանեն
զմարմին ո : Այլ արդ զի՞նչ ասէք, մի թէ
ոչ են մահու նշանակք այսօրիկ : Այլ ոչ
վասն տանջանացն զանազանութեան ա
սէ՝ զորով փառաւորելն զԱստուած . զի
բազմազանքն զմի և զնոյն ունին կա
տարած , զմարմնոյն միայն մեռանիլն ,
որպէս ասաց Տէր : Այլ վասն մահուն
որպիսութեան , որ է ելք՝ քանզի յեր
կուս բաժանի մահ մարդոյ . 'ի չար և 'ի
սպառուական . որպէս ասէ մարգարէն
Դաւիթ յերեսներորդ երրորդ Սաղմո
սին , թէ « Սահ մեղաւորին չար է ո,
և 'ի հարիւրերորդ տասներորդ հինգե
րորդ Սաղմոսին , թէ « Պատուական է
առաջի Տեառն մահ սրբոց իւրոց ո . վա
սըն որոյ 'ի բաց հանէ 'ի նմանէ զար
մահուն երկիւղ և ասէ , սպառուական
մահուամբն մեռանիլ որով փառաւորի
Աստուած : Այլ զի յատուկ ասէ ցՊետ
րոս՝ հաստատէ զնա վասն զիւրափոփո
գողոյ բարուցն . որպէս 'ի ժամ չարչարա
նացն՝ և թէ 'ի խնդրելն սատանայի , ևս

ազաշեցի վասն քո . և զայս ոչ որ յան-
 զբնի ասել , թէ մետասանքն ոչ փա-
 աւորեցին զԱստուած մահուամբ . և
 զի մի են եւք նոցա՝ միապէս և զմրցա-
 նակն խոստացաւ նոցա Տէրն . «Վուք
 ասէ , որ եկիք զկնի իմ՝ ՚ի միւսանգամ՝
 գալտեանն յորժամ նստցիմ յաթոս-
 փառաց իմոց , նստջիք և դուք յերկոտա-
 ան աթոսս դատել զԽորայէլ » . որ է
 բանս այս զօդ կատարման անղանազա-
 նութեան նոցա . որպէս անդ՝ ըստ այ-
 նրմ և աստ , և եթէ ոչ անդ՝ և ոչ աստ ,
 և բոլորն բարձաւ ձերդ իշխանութիւն
 ստելով զճշմարտութիւնն :

ԻՆՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԳ

Ասէ Լիկաթն , ոչ ահա մեծի իշխաւ
 նութեան ցոյցք է որ պատմի ՚ի գործս
 առաքելոցն , թէ «Յաւուրսն յայնոսիկ
 յարուցեալ Պետրոս ՚ի մէջ եղբարցն ,
 ասէ . արք եղբարք պարտ է կատարել
 գրոյն վասն Յուդայի , որ հասեալ էր
 նմա վիճակ պաշտամանս մեր . սա ու-
 առցեալ հերձաւ . արդ պարտ է յա-
 բանցս որ ընդ մեզս են , վկայ յարու-

Թեանն Քրիստոսի լինել ընդ մեզն :
Պատասխանի . բարե իմաստութեան
ձեք . զի զկատարելապէս հաւատարու
Թեան զյայտնութիւնն ոչ խմանայք , զի
զխրատն տալ իբր ՚ի մեծութիւն յիշեք
զնորա , և զսչն կարել ձեռնադրել յաւ
տիճան երկոտասանիցն զոր վասն համա
կարգութեանն՝ ոչ ամէք զմտաւ : Այ
այս է իշխանին յառաջ ամել զքնարեալ
սրն՝ յորոց տուեալն է ՚ի Տեառնէ ընդ
իւրով իշխանութեամբ , և ասպա իշ
խել իւրոց վիճակելոցն , զոր ոչ ընկա
լեալ ՚ի վերայ մետասանիցն , որպէս ին
քնն ցուցանէ Պատուած վերաբերելով
զքնարութիւնն ըստ ինքեանց ՚ի Տեառ
նէ , և ՚ի Հոգին սուրբ զզօրութիւն ըն
դունելութեան , այլ և զայս ոչ կարեք
ասել թէ ոչ ունէր իշխանութիւն ձեռ
նադրութեան , զի թէ ոչ Պետրոս՝ և ո
այլ որ . բայց որոց տուաւն՝ զոր այժմգ
ունիք . Նսկ և թէ ասիցէք անկատար գող
թէպէտ յետ յարութեանն վասն չև ևս
ընդունելոյ զՀոգին սուրբ , ասպա զի
պարծիք անկատարիւքն իբր կատարե
լովք . իսկ եթէ կատարեալ՝ որպէս և
էրն , ընդէր ոչ խոստովանիք զհաւատա
րութիւնն :

ԱՂ ԴԻՄԻՏԻՍ :

Դարձեալ հարցանեմք լիան խրատ-
առն. ասացէ՛ք՝ եթէ զի՞նչ նշանակէ իշ-
խանութեան, որ և նուաստագունիցն
զատահէ առ յոյժ բարձրագոյնան, որ
զէս և ունիմք զսոյն ՚ի գրոց ցուցանել
յելիցն. Արդ յորժամ եկն Յոթոր անե-
րըն Մովսէսի առ Մովսէս՝ և ետես ըզ-
տառապանս նորա ՚ի բազում հոգոցն
որ յամբօխէն, ասէ ցՄովսէս. « Այլ ու-
զիչ բանդ՝ զոր առնես, անհնարին տան-
լանք է քեզ և ժողովրդեանդ, ոչ կա-
րես միայն առնել՝ ես տաց քեզ խրատ,
լեր դու ժողովրդեանդ առ ՚ի Աստու-
ծոյ, և տարցես զբանս դոցա առ Աս-
տուած, և գիցես դոցա վկայութիւն
հրամանացն Աստուծոյ և զպատուիրաւ
նաց նորա. ընտրեա՛ արս Աստուածա-
պաշտս որ հեռի իցեն յամբարտաւա-
նութենէ, և կացուցես հազարապետս
մինև ցտանապետս, և թեթեացի
ի քէն և այլ և ս յալովս : Այլ լուաւ Մով-
սէս ձայնի աներոյն, և արար որպէս ա-
սաց նմա » : Արդ մե՞ծ ասես զՅոթոր
քան զՄովսէս զաստուած կոչեցեալն ՚ի
Տեառնէ. զի և տարերբ ոչ ելանէին ընդ
հրամանս նորա, և զի՞նչ է զայս ասել առ
ձայրագոյնն իմաստութիւն՝ որ և եղևն :

Ի Գրոյ Բարոյն :

« Ասէ Տէր ցՄովսէս , մինչև ցերթ
բարկացուցանէ զիս ժողովուրդդ . Թոյլ
տուր ինձ , զի հարից զդոսա մահուամբ ,
և ասէ Մովսէս . Տէր՝ իսկ արդ լուիցեն
Եգիպտացիքն և ամենայն ժողովուրդ
երկրիս , Թէ դու Տէր ՚ի ժողովրդեանս
յայսմիկ ես . և սեամբ ամպոյ երթաս
դու առաջի դոցա ՚ի տուէ , և սեամբ
հրոյ ՚ի գիշերի , և սատակեցես զժո
ղովուրդս զայս իբրև զայր մի՝ խօսես
ցին ազգք , որ լուիցեն զքէն և ասիցեն ,
վասն զի ոչ կարէր Տէր տանել զժող
վուրդն զայն յերկիրն՝ զոր երգուա
նոցա յանապատին . և ասէ Մովսէս , արդ
բարձրացի ձեռն քո Տէր , Թոյլ զմեզ
սոցա ըստ մեծի սղորմու թեան քում ,
որպէս ներեցեր դոցա յԵգիպտոսէ մին
չև ցայժմ . և ասէ Տէր ցՄովսէս՝ ներե
ցից դոցա ըստ բանի քում : Այլ արդ
զինչ ասէք առ այս , միթէ մեծ սմն է
Մովսէս քան զԱստուած , զի ետ Տեառն
զխրատս զայս , յորոց զբազու մն կարձե
ցաք վասն յերկարու թէ : Ահա անվա
ւեր ցուցաւ և այս , և այն կրկնակի :

Համառոտ պատասխանի շարիցն բանից 'ի յե ձեմանցն՝ զորս
 սոց Տէր առանձնակի ցՊետրոս : զորս կարծեն մեծու-
 թիւն գոչ նմա , և նախա ինքեանց՝ հառվմայեցիք . զի ե-
 լիքն այլ ոչ սան զորութիւն կարծեաց նոցա՝ թեպէտ և
 ոչ պարզիկ : Եւ համեմատութիւն ընդդէմ՝ նոցին 'ի նուաւս
 տայուցիչ ասացելոցն :

Իսկ եթէ ասիցեն հառվմայեցիքն ,
 եթէ ոչ ետ կրկին իշխանութիւն Պետ-
 րոսի Քրիստոս՝ ընդէր զմեծամեծ բանս
 զայսոսիկ բաց յընկերաց նորա ասէ ցնա :

Եւ որս ասացուք նախ՝ թէ ոչ նու-
 բոգ ինչ ետ պարգևս նմա , այլ 'ի տուե-
 ցելոցն հասարակաց՝ կրկնեաց առ նա ,
 և այսոքիկ որք միտս ունին , նուաստու-
 թեան և անհաստատ լինելոյ են ցոյցք
 նմա՝ և ոչ կրկին իշխանութեան և վե-
 հագունութեան մետասանիցն , վասն
 անխախտ կալոյ մնալոյ 'ի տուեալ իշխա-
 նութիւնն նոցա 'ի Տեառնէ :

Իսկ դուք բարձրացուցանողօրք պար-
 ծիք և զնուաստացուցանողօրն զանց առ-
 նէք , և զի ասաց թէ « Դու ես վէմ » և
 զայլն զմտու ամէք , և զոր ասաց թէ
 « սատանայ իմ ես » և զնմանն սորա ոչ
 յիշէք , զի որ ասացն թէ « դու ես վէմ ,
 և յայդք վերայ շինեցից զեկեղեցի իմ »

նա սասց թէ « սատանայ ես իմ և
 գայթակղութիւն ես իմ », և որ հրա-
 մայեաց թէ « Տաց քեզ զփականս ար-
 քայութեան երկնից » նոյն ինքն բարբա-
 ւեցաւ թէ « ոչ խորհիս զԱստուծոյն »
 այսինքն զարքայութեանն : Այլ որ խո-
 սեցաւ առ նա թէ « գարձցիս և հաս-
 տասեացես զեղբարս քո » նա կոչեաց
 զնա « թերահաւատ և երկմիտ » : Այլ
 որ մակայաւել երիցս թէ « Արածեա՛
 զոչխարս իմ », նա գուշակեաց զնմանէ
 թէ « երիցս ուրացիս զիս » :

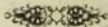
Տեսանէք՝ թէ սրպէս համեմատեցան
 միմեանց կողմանքն երկոքեան , և այսո-
 քիկ ասացան ՚ի նախախնամութենէն
 Աստուծոյ , զի մեծամեծքն դեռ ևս են
 ՚ի հաստատութիւն վերստին՝ և ՚ի նորա
 դումն նուաստացուցանողացն , և ՚ի հա-
 տումն երկուց մեծ ախտից՝ բարձրայօ-
 նութեան և գայթակղութեան . զի դուք
 մի մեծովքն ամբարտաւանեցիք , որպէս
 կրիդ ՚ի ձեզ՝ և այլք մի ներհակօք գայ-
 թակղեալք նուաստ համարեցին զՊետ-
 րոս քան զքնկերսն :

Իսկ եթէ ասիցէք թէ , Աստուած
 անզեղջ է ՚ի բարեարութիւն , և անյի-
 շոչար ՚ի սխալանս ՚ի զղջանալն . այս՝

զի որ ոչ հաւատայ այսմ, և զիցի ունայն
ի լաւագոյն զօրութենէն, այլ եթէ ոչ
էր արժան յիշել զնուատառոյնսն յայ-
տմ վայրի՝ և ոչ արժան ընթեռնուլ
յաւեաարանսն :

Երգ հարկ է ձեզ կամ արոհարկել
ոչ ընթեռնուլ յեկեղեցի և մեղադրել
Հոգւոյն սրբոյ խօսողին զբանսս զայսու-
սիկ՝ և կամ արտաքս հանել ՚ի գրոցն, Իսկ
եթէ այս անհնար է, զի Հոգին սուրբ գը-
րով ետ արձանացուցանել մշանջենաւոր
յարակայութեամբ . ապա հարկ է ոչ
զանց առնել որպէս զմեծամեծօքն՝ սոյն-
պէս և զփոքումքն ըստ հասարակ գը-
րեցելումն : Իսկ եթէ փոքունքն ոչ են
ի պատճառս նուատառութեան, և ոչ մե-
ծամեծքն ՚ի պատճառս բարձրացունու-
թեան, և եթէ ոչ այն, և ոչ այս՝ ապա
յերկուցն է մեզ հրամարելի յախտիցն
ասացելոց, և զմիջինն ընթանալ սողո-
ւայ անխոտոր՝ և երկատասանական իշ-
խանութեամբն միայն պատուել զՊետ-
րոս. վասն զի այս իսկ են կամք երանե-
լեացն դասու՝ որ յամենայն ուրէք հա-
սարակութեան աշակերտեցան, ըստ այ-
նում թէ « Ըմենեքին դուք և զքարք էք »
և թէ « Հայր և զիցին և սքբա մի, որպէս

և մեք մի և մք ու և մեզ զնոյն ուսուցին,
թէ « Յոր կոչեցարուքն՝ ՚ի նմին կաց
ջեք ու և թէ « Յամենայնի որ է ՚ի ձեզ
մի ինչ առաւել խորհել քան զարժանն,
այլ խորհիլ ՚ի զգաստանալ ու ՚ի հաւա
տացեալսն իւրաքանչիւր ու մեք ՚ի Քրիս
տոսէ Աստուծոյ մերմէ, որում ընդ Հօր
և ամենասուրբ Հոգւոյն փառք՝ իշխա
նութիւն և սլատիւ, այժմ և միշտ
և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

ՎԼՅՈՒԹԻՒՆՔ

Յարգս անդամադրուածեան առ միմեանս երկուտասան
առքեղցն . և հասարակ ընդունելոյ ՚ի Քրիստոսէ զիշ-
խանթիւն . և ինքնագլուխ զողոյ իւրտքանշխւոցն ընդ-
դիմ Հասկնայեցոսցն վկայութեանց՝ զորս առանձինն
առնուն ՚ի Պետրոս :

ՅԱԽ՝ Հասարակ ասաց Քրիստոս ,
« Ի ուր էք աղ երկրի » առ ՚ի բառնալ
ընծհամուծիւնս նոցա :

Բ. « Եւ դուք էք լոյս աշխարհի » ան-
ձանկելի առ ՚ի փարատել զխաւարն ան-
գիտութեան ՚ի բոլոր տանէս :

Գ. « Եւ զերկուտասանսն կոչեցեալ առ
ինքն , ետ նոցա զօրութիւն և իշխանու-
թիւն ՚ի վերայ ամենայն դիւաց և ցա-
ւոց . և առաքեաց քարոզել զարքայու-
թիւնն Աստուծոյ » :

Դ. Եւ նոցա միայն ասէ Յիսուս « Ըմեն
ասեմ ձեզ . զի դուք որք եկիք զկնի իմ ,
՚ի միւսանգամ դալստեան իմում՝ յոր-
ժամ նստցի Որդի մարդոյ յաթոռ փա-
ռոց իւրոց , նստջիք և դուք յերկուտա-
սան աթոռս դատել զերկուտասան ազգ-
սն խորայելի » :

Տեսանէ՛ք՝ թէ՛ որպէ՛ս ընդ իւր ցու-
ցանէ՛ անզանազան զնոսա առ միմեանս .
որպէ՛ս ասա՛նք և անդ . և որոշէ՛ զնոսա յայ-
լոց զհետ ընթացելոցն , թէ՛ և նորա
ասէ՛ հարիւրաստիակ առնուն և ըզ-
յաւ խոենական կեանսն . բայց աթոռ ոչ
խոստանայ վասն անհամեմատուն նոցա .

Ե . Եւ նոցա հաւասար ասէ՛ « Չեզ
տուեալ է գիտել զխորհուրդ արքայու-
թեան երկնից » . զի՛նչ մեծագոյն իշխաւ
նութիւն ասիցէ՛ որ գոլ քան զայս . և
զայս՝ որով նորա պարծին մեծ գոլ , նա
ամենեցուն կտ .

Զ . « Եւ մէն ասեմ ձեզ , զի զոր կապի-
ցէք յերկրի՛ եղիցի կապեալ յերկինս .
և զոր արձակիցէք յերկրի՛ եղիցի ար-
ձակեալ յերկինս » :

Է . « Եւ մատուցեալ Յիսուս խօսե-
ցաւ ընդ նոսա՛նք և ասէ՛ , տուաւ ինձ ա-
մենայն իշխանութիւն յերկինս և յերկ-
րի . որպէ՛ս առաքեաց զիս Հայր՝ և ես
առաքեմ զձեզ . գնացէ՛ք այսուհետև ա-
շակերտեցէ՛ք զամենայն հեթանոսս՝ մը-
կրրտեցէ՛ք զնոսա յանուն Հոր և Արդւոյ
և Հոգւոյն սրբոյ . ուսուցէ՛ք նոցա զու-
մենայն զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ , և ես
ընդ ձեզ եմ մինչև ՚ի կատարած աշխար-

հի 7. և այս բարձրագոյն և աններհակ
փայութիւն :

Ը. « Եւ եհան զնոսա ՚ի Բեթանիա
և ամբարձեալ զձեռս իւր՝ օրհնեաց ըզ-
նոսա » :

Տեսանէք զի ինքն ձեռնադրեաց ըզ-
նոսա, և եցոյց զինքն միայն նոցա իշ-
խող՝ և ոչ զՊետրոս կամ զայլ ոք :

Թ. Եւ թէ՛ « Ուր եսն իցեմ, և դուք
անդ իցէք, և ուր երթամն գիտիցէք .
և զձանտպարհն գիտիցէք » :

Ժ. Եւ թէ՛ « Դուք տեսանէք զիս,
զի ես կենդանի եմ, և դուք կենդանի
լինելոց էք » :

ՃԱ. « Դիտասցիք զի ես ՚ի Հօր իմում,
և դուք յիս՝ և ես ՚ի ձեզոք. արդ որ զան-
համեմատս զայս իշխանութիւն գիտու-
թեան՝ բնակութեան արքայութեանն
եւ նոցա հասարակ, զիմորդ ՚ի փոքունս
առաւել կամ նուազ առնէր զնոսա :

ՃԲ. « Եւ զձեզ կոչեցի բարեկամս .
զի զամենայն զոր լուայ ՚ի Հօրէ իմմէ՝
ծանուցի ձեզոք : Եւ զամենայն
հասարակ ծանոյց երկստասանիցն, սպա-
Պետրոսի միայն զի՛նչ ծանոյց, զի զան-
տանելին ոչ ու մեք ծանուցանէ վասն յոյժ
իմամոցն :

ժԴ. Եւ թէ՛ « Եւ ընարեցի զձեզ՝ և
եղի զձեզ, զի դուք պողարեր լինիցիք,
և պտուղն ձեր կացցէ ու նմանապէս ա-
սէ կեալ քարոզութեան նոցա ։

ժԵ. Եւ թէ՛ « Հայր սուրբ պահեա՛
ղնոսա յանուն քո որով ետուրն ինձ, զի
եղիցին մի՛ որպէս և մեք մի եմք, և ՚ի
վերայ բերէ, թէ քո բանդ ճշմարտու-
թիւն է ու ։

ժԵ. « Եւրպէս զիս առաքեցեր յաշ-
խարհ և ես առաքեցի զնոսա յաշխարհո՛ւ,
ամենն ին՝ աններհակ եցոյց զմի իշխա-
նութիւնն, զի նախ միացոյց Հարբ՝ և
սպա առաքեաց յաշխարհ, և կարկեաց
զբերանս զանազանողացն ։

ժԶ. Եւ թէ՛ « Եւ դ զիտացին զի զա-
մենայն ինչ զոր ետուրն ինձ՝ ետու նա-
ցա, և նոքա ընկալան, և ետու նոցա
զբանն քո ու, կրկնեաց վասն առաւել
հաստատութեան ։

ժԷ. « Եւ զայս իբրև ասաց, փչեաց
՚ի նոսա, և ասէ, առէք Հոգի սուրբ,
եթէ զուրուք թողուցուք զմեզս՝ թա-
ղեալ լիցի, և եթէ զուրուք ունիցիք,
կալեալ լիցի ու, ըստ հասարակ ընդու-
նելոյն զՀոգին՝ ետ և զիշխանութիւնն,
միապէս պատու իրեաց զօրութիւն ըն-

բունել 'ի բարձանց, միտրակ և զհրեզէ-
 նքն ընկալան զլէզուսն, և կնքէ անլուծա-
 նելի կնքով և անսպրդելի 'ի ներհակոց
 զեորհուրդ բանիս Հարր, զի ասէ. «Եւ
 ես զխառսն զոր ետուր ինձ՝ ետու նոցա-
 յի և զիցինն մի՝ որպէս և մեք մի եմք,
 ես 'ի նոսա՝ և դու յիս, զի եզիցինն կա-
 տուեալք 'ի միո՞ : Արդ, զսր փասս ետ
 Պետրոսի արտաքոյ այսր. զի այլն արտա-
 քոյ է 'ի նմա՞ ութեանէ Հօր և Արդւոյ
 մութեանէն, և այս ոչ է բարեկամու-
 թիւն Պետրոսի՞ այլ ներհակն նոյ ին. Մի՞
 զուցէ լսիցեմք 'ի Պետրոսէ, թէ որ
 զեզրարս իմ՝ նուաստացուցանէ՞՝ նուաս-
 տացուցանէ և զիս. և զի աշտուէս է 'ի
 հաւասարան, որպէս և Քրիստոս հրա-
 ժայէ, թէ «Ար ուրանայ զԱրդին՝ և ըզ-
 Հայր ուրացեալ էո. և Տէրն ասէ, թէ
 «Ար զձեզ պատուէ՞ զիս պատուէ՞՝ ըզ-
 ձեզ ասէ՞ և ոչ զՊետրոս միայն. նոյն-
 պէս և հակառակն սորին :

Արդ, որովհետև այսքան շուրջ ըզ-
 մեք մտածեալ ունիմք զբազմութիւն
 վկայութեանցս, 'ի բաց ընկեացոյք զամ-
 բարասւանութիւն որ է մայր խառնու-
 թեան, և զհաւասարութիւն տացուք
 նոցա ըստ Քրիստոսի. և մի՞ անարդես.

ցուք, այլ սրտաուկացուք նոցայտիքն
զՀայր և զՈրդի և զսուրբ Հոգին, ու
բում փառք յաւիտեանս:

ՅՆՎԻՍՍՈՒՆԻ ԳՐԵԼ, այլ երկեայ
ի տաղանիութենէ լսողացն՝ զի ասեցողք
են բանի:

Վասն Պատրիարքացն զոր խոստացաք առանձինն
չարազրել զպատասխանին՝ զոր առ Լիկաթն. յա-
րեացի ՚ի սոյն և ընդդէմ կարծեացն Յունաց,
վասն սոցին և Ասորոց:

ԱՐԴ, յորժամ յողագս նախապտու
առութեան հայրապետին Հռովմայ ա-
սէր Լիկաթն, այսպէս շարադրէր զյե-
տինսն նորա, եթէ ամենայն Պատրիարք
և Կաթուղիկոս և արժողէսք (արքե-
պիսկոպոսք) և վէսք (եպիսկոպոսք),
պարտին հնազանդ լինել Պապուն Հը-
ռովմայ: Ընդ որ յոյժ բերեալ իմ նա-
խանձ, ասեմ. ո՛վ Հայր սուրբ, ոչ է
բոս օրինաց առաքելական Եկեղեցոյ
չարադրութիւնդ՝ զոր առնես, զի ըզ-
Պատրիարքն զհետ բերես առաքելական
աթոռակալին, և զԿաթուղիկոսն Հայոց
զկնի նորա դասես: Եւ սոսա, զի եչ է
Պատրիարքն, ո՛չ քաղաքի միոյ Եպիսկո-
պոս. իսկ Կաթուղիկոսն Հայոց՝ պէտազ:

ի միոյ ողջոյն : Եւ ոչ անուն իսկ Պատ-
րիարքին յայտ տանէ զպատիւն իւր, զի
ասի Հայրապետ, և զի հայր է Եպիսկո-
պոսն ժողովրդեանն, և ամենայն որ ե-
պիսկոպոս ձեռնադրի՝ Հայրապետ կոչի-
ր և ըստ այսմ՝ զմի և զնոյն ունին ստ-
պիւ Եպիսկոպոսն Սրոյ և Սելեկիոյ և
այլ նմանք սոցին՝ զոր Անտիօքայն և
Էնկերք իւր վասն զնոյնն ունելոյ ներ-
գործութիւն, և եթէ այս ոչ ցուցցեն
Պատուածաշունչ գրոց, և հաւանիմք :

Իսկ կաթուղիկոսն Հայոց յուլիս ու-
նի այսպիսի մայրաքաղաքացիս ընդ իւ-
րով իշխանութեամբ, որով ի Լուսաւոր-
էն մերմէ է սահմանեալ, զոր մի ըստ
իսթէ ոչ կարեմք թուել վասն երկա-
րութեան բանի : Եւ երկրորդ՝ վասն ա-
զաւաղելոյն սակս տարաբերութեան ա-
ռաքելական Աթոռոյն Հայոց և թաղա-
ւորութեանն : Բայց զորոս զայսոսիկ որ
աններհակ երևին, ցուցցուք թէ պէտ
և ի մերոցս սմանց քար ընդ սան թուի :

Առաջինն՝ կաթուղիկոսն Աղուանից,
երկրորդն՝ Եպիսկոպոսն Սիւնեաց, զոր
զկի սորա նախապատուեցին կաթու-
ղիկոսն Հայոց : Երրորդ՝ Եպիսկոպոսն
Հաղբատայ, որ ունի զտեղապահութիւն

Կաթուղիկոսին Վրաց, զտեսչութիւն
բողոք Գուգարաց, **Չորրորդ**՝ Եպիսկո-
սոսն Ռչաունեաց և Մոկաց, որ նստի ՚ի
Տոսպ գաւառի յԱղթամար կղզի:

Իսկ և թէ ասիցեն, թէ այդ այդպէս
է, ընդ էր ոչ ետուն հրաման ձեռնա-
դրել իւրեանց Եպիսկոսոս այլոցն՝ բաց
Աղուանիցն: Վասն ընդ այլոց ազգաց
իշխանութեամբ անկանելոցն վիճակաց
նոցա, որոց ոչ ինչ է փոյթ վասն բարե-
կարգութեան մերոյ ազգիս և կարգաց
Եկեղեցւոյ, զի մի իշխանասիրութեան
բարուք թիկունս արարեալ զնոսս ա.
պստամբեցին յառաքելական Աթոսոյն,
և զրկեցին ՚ի շնորհաց նորին. այս է պատ-
ճառն, և ոչ եթէ ոչ ունիմք սալ իշ-
խանութիւն ձեռնադրութեան:

Գարձեալ ասեմ յԼիկաթն. Կաթու-
ղիկոսն անուն և էութիւն յորում վե-
րաց կոչի սեպհական և ճշմարտապէս,
եթէ ոչ ՚ի Պետրոսի և Յովհաննու և
համակարգից նոցա տասանցն. զի նորա
ընկալան հանուք հրաման ՚ի Տեառնէ.
«Քնացէք, ասէ, աշակերտեցէք զամե-
նայն հեթանոսս»: Տեսանե՞ս զհանրա-
կանքն՝ թէ ո՞յք են, կամ յու՞մէ ընկա-
լան զկոչումն աններհակ:

Եւ դարձեալ, ինչ թուղթքն նոցա յոյս առնեն զանուանս նոցա. զի Աստուղիկոսականք կոչին և ոչ այլով անուամբ, որ յուցանեն զնոսա կատուղիկոսունս, և զայս ոչ կարէք ուրանալ, իսկ եթէ հակառակիք այսմ գոլ, հարկ լինի բաժանել զդիրս Աստուղիկէիցն ՚ի նոցանէ, և յուցանել զգրոզսն նոցա, յորոց անուն կոչին Աստուղիկոսք. և զմին ՚ի սոցանէ արաաքսել Յկեղեցոյ, կամ զգիրսն՝ կամ զԱռաքեալսն. զի հարկ է միումն ՚ի սոցանէ թիւր գոլ. զի Եկեղեցի ոչ ընդունի զթիւրութի, որոյ ճշմարտութիւնն է ընտանի. և կամ հաւանիլ անսուտ վկայիցս զոր բերաք, որ և եղևն իսկ առ Աիկաթն, և աւարտեցաւ պատասխանիք նորա:

Ընկալ զընծայսդ իմ զսակաւ զոր Չեզ նուիրեմ, արքայ Հեթում. վեհ էր իւրնդիրն քա քան զիս, և իմաստնոյ գործ նա՛ այլում, զի զեղեցիկ գրէր քան զիս ըստ արժանեաց տեսոյ մտաց բում. լեր անարդամեծար առ իս, և նմանեալ աստ Տեառն բում:

Ընդդէմ կարծեացն Յուսաց:

Յայնք չորս ասէն նախաթուս, ըզկաստանդինու պօլխ, զԱնտիոք, և զԱզէքսանդրիա և զԵրուսաղէմ, մինչան նախանձք էին. և ըստ աթուոցն ՚ի չորս բաժանէն զբոլոր տիեզերս: Եւ սահման հատանէն կաստանդինու պօլխի զՔրակիա, զՄակեդոնիա, զԵլլադա, և յԱսիոյ զարեմակայ հիւսիսի լերինն Տօրոսի, ՚ի Պամփիլեայ մինչև ցԵգեր և ցՀայս, և զաշխարհն Սարմատացւոց:

Եւ Անտիոքաւ՝ զհարաւու Տօրոսի ՚ի Սուրացւոց մինչև ցպահակն Շուրայ, որ հասանէ ՚ի Գալիլեոյ Պաղեստինացւոց, և անդուստ ՚ի Պարսս, և անդր ևս յաշխարհն ձենաց:

Եւ Ազէքսանդրու՝ յԵգիպտոսէ սկըսեալ զբոլոր Լիբիա, մինչև ցանձանօթ ծով և երկիր: Եւ աթուաակալաց սոցս անուանա յօղեն կրկին պատուով. ըզկաստանդինու պօլխին տիեզերական կոչեն Պատրիարք, և զԱնտիոքայն՝ աստուածաքաղաքացի և ամենայն տրեւելեան, և զԱզէքսանդրուն՝ զատոզական: Եւ Երուսաղէմի՝ որ օրէն էր քան զամենայն նախապատուել, որպէս սղորմելով նմա

հաղիւ տան վիճակ զՊատկասին միայն .
 և զայս անաղան ուրեմն քան զայլն ,
 կամ 'ի տեղի Հոսիմայ իբր կարկտ և
 կամ ամօթոյ է վտան մեծագործութեանց ,
 և ոչ արժանաւորապէս :

Բախ Հոսիմայեցիք , թէ և Յոյնք տան
 զայս իշխանութիւն , ոչ առնուն յանձն
 զտութիւնն , այլ ըստ ճշմարտութեանն
 Առաքելական կոչէն զինքեանս ակնու :

Եւ սոցա տան Յոյնք զսկզբն շնոր-
 հարաշխութեան Եկեղեցւոյ . և 'ի սո-
 ցանէ որք ոչ առնուն՝ անկատար և ան-
 վաւեր ասեն , մանաւանդ զՀայք . և զայս
 այնքան հռչակեցին անհիմն և անհաստատ
 պատճառս դնելով , մինչ զի և զայլս ըզ-
 կնի ինքեանց ձգեցին , և յիմաստնոց
 անգամ :

Եւ արդ , տեսցուք զտուգութիւն
 աւանդութեանս , նախ 'ի բայ ընկեցեալ
 զհեռ և զոչ բարւոք նախանձն , որ ըզ-
 բարւոքն ոչ բարւոք ասնէ . և սպա օ-
 տարին ոչ լսել ձայնի , և զհեռ ընթա-
 նալ անմտարար պաճուճեալ առասպե-
 լական յօդուածոց . այլ ճշմարտի հե-
 տելի Հովուին վարդապետութեան , որ
 ասէ՝ « Մի՛ կոչէք զոք ուսուցիչ ձեզ ,
 զի մի է ձեր վարդապետ » Քրիստոս .

և որ նովաւն խօսէր՝ տակ, «Հիմն այլ
որ ոչ կարէ գնել, քան զեղեալն՝ որ է
Յիսուս Քրիստոս :

Հարցանեմք նախ ընդ այսպիսի ա-
սացողն, եթէ յէք հիման վերայ ունիք
զշինուածդ զայդ, և կամ յուժմէ՞ ու-
նին քաղաք քս այսոքիկ զիշխանութիւնս
զայս ծայրագոյն, Եթէ ՚ի Քրիստոսէ ա-
սէք, որ կարողն է տալ, զայդ ոչ կարէք
ցուցանել, զի տէրն զգալապէս ոչ հիմ-
նեցոյց զնոսա, և ըստ հաւատաց անձամբ
ոչ եկն ՚ի սոսա, և ՚ի ձեռն հրախարտակի
ոչ պարզեալաց՝ զոր տակքդ : Իսկ եթէ
յԱւարելոցն տակք տուեալ՝ որոց Քրիս-
տոս ետ զվհագոյն պատիւն, ՚ի նոցա-
նէ ոչ երեի աւելի ինչ տուեալ նոցա
պատիւ քան զտիեզերաց ամենայնի :

Գիտեմ զի տակք զայս լիան Անտիո-
քու միայն, թէ անդ եկին Պետրոս և
Պօղոս ըստ գրեցելուին, և հաստատե-
ցին Եկեղեցի : Աս որս տակմք, եթէ
նախապատուութիւն է այս Անտիոքու,
տպա այլքն որ ոչ ունին զայս՝ զորս հա-
ւասար սորա պատուէք, բոլորովին են
անպատիւք, և նախապատուագոյն քան
զսա Սամարիա, որ իջեալ նախ բաշ-
խեցին զՀոգին սուրբ Պետրոս և Յով-

հաննէս . և ապա Կեսարիա Պաղեստին-
նացւոց , ուր Պեսարոս նախ հաստատեաց
աւաղան , և ուղղեաց սեղան սուրբ , և
յայլ յոլով սեղիս , մինչև հասին անդ .

Գարձեալ հարցանեմք , եթէ քա-
ղաքօքն ճոխացուցանէք զաստիճանոց
չայդ՝ զոր առաջին պատուէք , եթէ ա-
տիճանօքն զքաղաքսն . զի եթէ քաղա-
քօքն ասէք , քաղաքքն ոչ ունին զին-
քեանց պատիւն՝ եթէ ոչ ՚ի շինողացն
յորոց անուն կոչին այժմ . և նորօք ոչ է
մարթ , զի անաստուածք էին . Իսկ եթէ
վասն բազմամբօխու թեան մարդկանն .
Եկեղեցի զայդ ոչ առնու յանձն՝ լսելով
՚ի Քրիստոսէ զհրամանն , թէ « Իւրք չէք
յաշխարհէ աստի , որպէս և ես չեմ ու .
և զսպառնալիսն Տեառն՝ թէ « (?) Խաբդ
կարէք հաւատալ՝ որ փառս ՚ի մարդկա-
նէ խնդրէք ու . զի յառ ՚ի միոյն Աստու-
ծոյ որոշի ՚ի փառաց , ասէ՝ որ սյու-
ճոխանայ . յորմէ հրամարի յաւէա ա-
ղաղակելով , թէ « Ինձ աշխարհ ՚ի խաչ
ելեալ է այսու հետև , և ես աշխարհի ու .

Արդ , եթէ աշտիճանօքն զքաղաքսն
ասէք , ցուցէք թէ ս՛ւմ են ակթոսք ու-
րով ճոխանան . զի թէ Աստրեւոցն ա-
սէք որպէս ցուցաւն , նորա ոչ ինչ ա-

ւելի ներգործեցին 'ի նոսա քան 'ի բո-
լորսս : Եւ դիր և տեղի սրբոց նոցա
նշխարացն ոչ են 'ի քաղաքսդ յայդո-
սիկ , որ է ճշմարտապէս աթոռ և պար-
ծանք որոց ունինն :

Իսկ եթէ Աւետարանչօքն ասէք ճոխ
գոլ զաշտիճանան և զքաղաքսն , հարցա-
նեմք , ո՞չք են Աւետարանիչքն , թէ ոչ
որ ընկալան զաւետիան Հօր ըստ անսուտ
խոստմանն Որդւոյ . և հրաման առին
ուսուցանել զոր եկեալ յիշեցուսցէ նո-
ցա . որ և երկուքն 'ի նոցանէ են որք
գրով սրձանացուցին , և այլ երկուքն
'ի նոցանէ գոլ խոստովանին ընկալեալ
զոր գրեցինն՝ ըստ Ղուկայ , « Եթէ ա-
ւանդեցին մեզ որք 'ի սկզբանէ ականա-
տեք և սպասաւ որք եղեն Բանին » : Եւ
յայտցանեաց որպէս ցուցան՝ ոչ ումք
դիր տասլանի է , և ոչ աւելի ինչ ներ-
գործեալ 'ի քաղաքսն յայնս : Եւ գար-
ձեալ , երիցն որք գրեցին՝ յայտնի է տե-
ղին ուր աւանդեցին զԱւետարանն , և
ընկալան զկատարած կենացն , որոյ ոչ էք
անգէտ՝ զոր անուամբ միայն ջանայք
սպատուել զնոսա : Իսկ թերևս անձամբ
ասէք առնուլ զիշխանութին զայն մեծ ,
զի այլ ոչ ուստեք երևի տուեալ . այլ

այնմ ոչ ներէ Աստուած Հայր՝ ասելով .
« Անձամբ թագաւորեցին՝ և ոչ ինե .
ընթանային՝ և ես ոչ առաքելի զնոսա .
մարգարէանային՝ և ես ոչ խօսէի ՚ի նո-
սա » . և Որդի , « Թէ ամենայն տունկ
զոր ոչ տնկեաց Հայրն իմ երկնաւոր՝
խլեցի » .

Վարձեալ հարցանեմք . շորք ընդէր
ասէք գոլ նախաթոռս , զի Քրիստոս եր-
կոտասանս ընտրեաց՝ զի իցեն շուրջ ըդ-
նովաւ , որպէս և գրեալն է . և որոց աստ
նոցին և ՚ի հանդերձեալն խոստացաւ
ընդ իւր լինել . « Նստջիք , ասէ , և դուք
ընդ իս յերկոտասան աթոռս » . Արդ ,
ասացէք եթէ առ ս' ունին զյառաջա-
դիմութիւն՝ զի առաջին կոչէք զնոսա
հարս . զի առ Քրիստոս ոչ կարէք ա-
սել , զի նոքա ցուցան ՚ի նմանէ թէ
ոյք և կամ քանիք իցեն . Արդ , հարկ է
այսմ սահմանողաց և ընդունողաց ու-
սուցանել զՔրիստոս որպէս տգէտ՝ ան-
պատշաճ գոլ զհիմնեցեալն առ ՚ի նմա-
նէ , և արտաքսել զխոստումն աթոռոցն
՚ի գրեցելոցն նորա , և խափանել զեր-
կոտասանսն , և դնել շորք ըստ իւր-
եանց , որպէս և խափանեցին ինքեանք
զՅովհաննուն և զը ոլոր երկոտասանիցն .

և կամ զհակառակն ընդունել զի զայն ոչ կարենն . զի հիմն այլ ոք ոչ կարէ դնել քան զեղեալն , և որ աւետարանէ քան զաւետարանեալն այլ՝ նշովեալ լիցի :

Այլ ըստ ձեզ դարձեալ եղիցի չորք ըստ Աւետարանչացն : Ա՛րդ , աւետարանիչքն ուստի ունին զկոչումն՝ քան թէ յաւետարանելոյն զՔանն կենաց , որպէս Առաքեալքն յառաքմանէն , և Մարդարէքն 'ի նախատեսութենէն , յորմէ և իշխանութիւնն նոցա : Ա՛րդ , եթէ աւետարանելն է ներգործութիւնն նոցա , և 'ի գործոյ անտի տայք նոցա ունել զիշխանութիւնդ զայդ 'ի վերայ տիեզերաց , հարկ է իշխանութեանն զգործն հետևեցուցանել . և ոչ այլում ումեք տալ թոյլ ընթեռնուլ զԱւետարանն՝ քան թէ նոցա միայն յորմէ ունին զայն պիսի իշխանութի : Այլ կամ որոց տայք զգործն՝ նոցին հաւասարել զաթոռակալսն , և սարկաւազարան կոչել զքաղաքսն և ոչ պատրիարքարան . զի սարկաւազացն տայք զաւետարանչութիւն , որ են յետին յաստիճան , և քահանայիցն անգամ ոչ արժանացուցանէք ընթեռնուլ որպէս զվերջին և զանպատիւ իր յեկեղեցի :

նուպօլիս 'ի Յուստիանոսէ՝ կամ ով որ էր, անկատար . և լրումն Գրիստոսի և Աւետարանին՝ զպատրիարքսն . Իսկ եթէ Առաքեալքն լի քարոզեցին, մինչ զի և ոչ հրեշտակաց կարօտանալ ըստ Պօղոսի, ապա ընդունայն են պարծանքդ ձեր և նոքին իսկ ինքեանք :

Իարձեալ, յորմէ՝ ունիք Յոյնք զիչ խանութիւնդ զայդ, զի ձեզ համարիք զպատիւ չորեցունցն . զի թէ Աստուծոյ ասէք տուեալ զպատիւն զայն այնց քաղաքաց, ապա պատուեալն Աստուծոյ հոգևոր է : Իսկ հոգևորն պատիւ ոչ յափշտակի մարմնապէս բռնութիւն . զի դեռ և ս իւրաքանչիւր ազգացն որոց են գաւառքն՝ վերակոչի անունն, որոց յոյժ է պատշաճ, և ոչ ձեզ . իսկ եթէ հակառակիք ձեզ դօլ, բռնադատէք զանբռնադատելի տէրութիւնն : Իսկ եթէ ոչ բռնադատի աստուածայինն ըստ բնութեանն, ապա թափուր էք յայնմ պատուոյ, և ընդունայն պարծիք : Իսկ թէ խոստովանիք զճշմարիտն, եթէ մերոյ ազգին միայն իշխեմք որոց անդ բնակեն, ապա ոչ 'ի ձէնջ միայն անդ և 'ի գաւառս նոցա պանդուխտք, այլ և յամենայն ազգաց, յորոց և տե-

սուչք հաւասար ձեզ . այլա զի պարծիք
համեմատք այլոց իբրև զառաւել ոք .

Վասն Կոստանդինուպօլսի առանձինն , որ է յա.
տուկ Գաւնաց :

Մ. Բ. Գ. , վասն Կոստանդինուպօլսի
հարցանեմք , զի այլք ՚ի քաղաքացն զոր
ասէք , հնագոյն թերևս պատճառ էք գոյ
և յԱռաքելոցն կոչեցեալ ըստ հասա-
րակաց կոչմանն . իսկ սա անագան ու-
րեմն շինեցաւ յետ քարոզութեան Ա-
ռաքելոցն յոլով ժամանակաւ : Մ. Բ. Գ. ,
ուստի ասէք ունել զծայրագոյնու թիւն
զայն , որ ոչ միայն իշխէ գաւառաց ,
այլ Եփեսոսի՝ որ է աթոռ Գովհաննու
սիրելի աշակերտին Տեառն . թողից զայլ
սըն . և այնքան անարգէք , մինչ զի յոր-
ժամ յափշտակի ՚ի ձէնջ Կոստանդինու-
պօլսիս , ոչ համարիք արժան անդ նստիլ
եպիսկոպոսին Կոստանդեայ քաղաքին :
Եւ թէ ոչ էր ընդ իշխանութեամբ ձե-
րով , մեղ ինչ ոչ գոյր ձեզ . իսկ եթէ
ընդ ձեռամբ ձերով է , այլա արհամար-
հանք է և ոչ անհատու թիւն : Եւ զի
նախ քան զայն ժամանակս Եփեսոսի ե-

պիսկոպոսն ունէր զնախագահու թիւնն
Ասիոյ ըստ առաքելական պատուոց Յով-
հաննու, որպէս ունիմք 'ի պատմութեց
եկեղեցւոյ: Օ 'ի յորժամ եղև գժտու-
թիւն ընդ Հռովմայեցիս և ընդ Ասիա-
ցիս սակս սրբոյ Զատիկին՝ զոր այլ և այլ
աւուրս կատարէին, որ և Պոլիկրատէս
եպիսկոպոսն Եփեսոսի պարծէր 'ի Յով-
հաննէս և 'ի Փիլիպպոս, և ասէր ութ-
երորդ զինքն յառաքելոյն, և զոյդ պայ-
քարէր ընդ Քեկտորի եպիսկոպոսին
Հռովմայ, որպէս և էր հաւասար նորա:

Արդ, ո՞ փոխեաց զոյս սահման առ-
տուածադիր. թէ զՎոստանդիանոս ա-
սէք, Եւսեբի բազում ինչ պատմէ զնը-
մանէ, և զայդ ոչ յիշէ. և զինչ վայել-
էր առնել զայդ արդարոյն: Այլ թէ փո-
խեաց, ոչ արդար՝ այլ անիրաւող, և ո՞
ներէ նմա արդար գոլ, զոր քաւ լիցի
'ի սրբոյն, Իսկ եթէ 'ի Յուստիանոսէ
ասէք փոխեալ կամ յայլմէ ումեքէ, ա-
պա մեծ գոլ համարիք զնոստ քան ըդ-
Յիսուս, որպէս զկարգեալն 'ի նոցա-
նէ՝ քան զառաքելալն Քրիստոսի, ապա
թէ ոչ զիարդ ձեռնադրէ Եպիսկոպոսն
Վոստանդինու քաղաքին զաթուակալն
Յովհաննու առաքելոյն, զի առանց ա-

ձեռնայն հակառակու թեան նուազն 'ի լու-
ւէ անտի օրհնի, ասէ Առաքեալն, Ա՛րդ,
դուք ձեզէն ընտրեցէք զուսն 'ի նուա-
զէն, և տեսէք՝ թէ յորոյ վիճակի սակի
էք. դուք ձեզէն տուք զիրաւն, զխա՛րդ
ոչ է յանդգնութիւն, ո՛րք և իցէ, անխ-
րաւելն զԱւետարանիչն, և կարգել ըզ-
լաւն ընդ նուազիւն. և ոչ պատկառել
'ի պատուական տեղւոյ հանդստեան նու-
րա, և յԱւետարանէն զոր ասէք գրեալ
աստուածաշօշափ ձեռաց նորա, որ իս-
կապէս ցուցանեն զսեղին աթոռ նորա:
Իսկ եթէ 'ի ձերոցն ասէք աւանդեալ՝
որպէս տեսին պատշաճ, գուցէ լուսցեն
'ի Տեառնէ, թէ « Անարգեցիկ զաւան-
թին իմ՝ վասն ինքեանց աւանդութե »:
Եւ թէ ոչ է այսպէս, զխա՛րդ ոչ իմա-
նայք՝ զի երկստասանիցն ասաց, թէ
« Իուք էք աղ երկրի, և լոյս աշխար-
հի ». յորոց մի է և Յովհաննէս. որպէս
թէ և 'ի նոցանէ համեմիմք նախ և լու-
սաւորիմք յանհամութենէն և 'ի խա-
ւարէն: Իսկ դուք զխա՛րդ ընդ կրուկն
դարձուցանէք, և խաւարաւն ասէք լու-
սաւորել զլոյսն: Իսկ եթէ լոյս և ոչ
խաւար զոր ասեմք, յու՛մմէ՞ կոչեցաւ
լոյս Աստուանդինու պօլսի աթոռն հակա-

աակ սցամ լուսոյ . զի 'ի Քրիստոսէ կս-
չեցեալքն յայանի են , և զի լոյս ոչ կա-
րօտանոյ լուսոյ , զի անմասն է խաւարի . ապա հարկ է միում 'ի սոցանէ սուս
գոլ . իսկ եթէ սոքա ճշմարիտ , ապա
նոքա խաւար և ոչ լոյս :

Այլ գլխաւորելով զբանս հարցանեմք .
ոչ գուք կոչէք Տիաթիկ զբանն զայն յա-
ւետարանն , զոր մերձ 'ի չարչարանն
գրեաց Տէր : Արդ , ասացէք , սւմ աւան-
դեաց զիշխանութիւն Եկեղեցւոյ 'ի Տի-
աթիկն . ոչ ապաքէն երկոտասանիցն՝ վե-
կայութեամբ և հրամանաւ Հօր հաս-
տատեալ , զոր և ինքեանք իսկ գիտա-
ցին , զոր ետ նոցա ասելով առ Հայր ,
թէ « Արդ գիտացին թէ զամենայն ինչ
զոր ետուր ինձ՝ ետու նոցա » . և գար-
ձեալ , թէ « Այս գիտաւն զոր ետուր ինձ՝
ետու նոցա , և որպէս գու զիս առաքե-
ցեր յաշխարհ , և ես առաքեցի զնոսա
յաշխարհ » . և թէ « Աչ վասն նոցա մի-
այն աղաչեմ , այլ և վասն ամենայն հա-
ւատացելոյ բանիւ նոցա յիս » : Արդ ,
եթէ զամենայն ընկալան նոքա գիտաւս
և զիշխանութիւն , և զմիջնորդութիւն
մեր առ Որդի , իսկ ոքա զոր նախակար-
գէք՝ յու մմէ՞ ընկալան զիշխանութիւն ,

կամ առ ո՞ միջնորդեն . զի եթէ 'ի Քրիս-
տոսէ ասէք և առ Քրիստոս , ոչ կարէք ,
զի ոչ բաժանեալ է Քրիստոս յանձն իւր .
իսկ եթէ հակառակիք 'ի նմանէ գոլ , ա-
պա բաժանեալ է . և բաժանելոյն ոչ
կարէ կալ թագաւ որու թիւնն , որպէս
և հրամայէ ինքն , յամ է զԱռաքելոյն
ասել առ ձեզ , թէ « Օգնորդկան հաս-
տատեալ կտակ ոչ որ կարէ անարդել ,
և ոչ այլ հրաման 'ի վերայ այնր տալ » .
Արդ , զկտակն որ 'ի Քրիստոսէ և 'ի
Հօրէ հաստատեալ յերկոտասանն , 'ի
Կոստանդինուպօլիս՝ որ յետ երկու հա-
րիւր ու թսուն և մի ամաց շինեցաւ , և
այն անադան , սահմանադիրքն զխորդ
կարացին խախտել , զի խախտեցին ըզ-
նոցա տժոռն . զի եթէ խախտելի է ,
ոչ է կտակ . իսկ եթէ կտակ է , ապա
անշարժ է ըստ Պօղոսի . մանաւանդ զի
Աստուծով է , զի ոչ որ կարէ ընդդէմ
ասել նորա կամաց .

Արդ , սլ եղբարք , ոչ եթէ այսու
արտաքսեմք զձեզ յերկոտասանիցն սպ-
տուոյ , այլ զձեզ վերստին հաստա-
տեմք , թէ ընդունիք՝ շնորհք Աստուծոյ .
Միովն՝ զի զօրացեալ լինիք յեղբօրէ
ըսա գրոց , և միւսովն՝ զի մեք անդա-

տասարարս լիցուք յեզրայրական սիրոյն
սրարաուց :

Վասն Հայոց եկեղեցւոյն՝ զի հաւասար է Հռովմոյ եկեղեցւոյն և Եփեսոսի , որ այժմ անպատուի 'ի Յունաց .
վասն համապատուութեան Առաքելոյն մերոց :

Եւ արդ , եթէ ասեն Յոյնք և Հռովմայեցիք՝ որպէս յառաջագոյն և այժմ՝
ցՀայս , թէ դուք որով պարծիք մայրաքաղաքաւ , կամ ս' եկն առ ձեզ յերկոտասանիցն , զի ասէք զձեզ հաւասար մեզ . զի որ եկն առ ձեզ յառաքելոյն Թադէոս՝ յեօթանասնիցն և ոչ յերկոտասանիցն է , և դուք անադան ուրեմն դարձայք 'ի Քրիստոս , և ոչ զհեա մեր :

Վա որս ասացուք նախ , թէ մեք ոչ պարծիմք մայրաքաղաքաւ , զի աշխարհաւ կան է , վասն որոյ ասէ Տէր՝ թէ « Իուք չէք յաշխարհէ , որպէս և ես չեմ » . և եթէ՝ « Իմ արքայութիւն չէ յայսմ աշխարհի » . և մեք յանաշխարհիկն պարծիմք : Վ.ՅԼ և զոր գոյրն՝ քանդեցին թշնամիք խաչին Քրիստոսի արտասահմանեալ զմեզ . կատարեալ 'ի մեզ բանին Տեառն՝ եթէ « Յաշխարհի աստ

զնեղութիւն ունիցիք . այլ քաջալերա-
ցարուք՝ զի ես յաղթեցի աշխարհի ո .
և մեր իրախուսեալք ՚ի նա՝ սարժիմք
ևս ըստ Պօղոսի ՚ի նեղութիւնս մեր
որ վասն նորա :

Եւ զոր ասէքդ՝ զԹագէոս յեօթա-
նասնիցն գող , զայդ ոչ յառաքելական
մատեանց ասէք՝ ուստի տրամաբանու-
թիւնս մեր , այլ ՚ի վիպասան սրտմա-
դրաց . իսկ յաւետարանին Մատթէոս
և Մարկոս յերկոտասանիցն զնա թուեն ,
և անուանն փոփոխմամբ ևս զնա սրտ-
ուեալ Տեառն որպէս զՊետրոս և զոր-
դիսն Որոտման , իսկ թէ ասէք՝ թէ
Ղուկաս ոչ յիշէ զնա ընդ նոսա . ոչ է
զարմանք՝ թէ այլով անուամբ նշանակէ
զնա . զի նորա ոչ եթէ հակառակք են ,
զի եկեղեցիք են Աստուծոյ . իսկ եթէ
դուք հակառակիք , ապա երկուցն վը-
կայութիւն հաւատարիմ է քան զվիյն՝
ըստ հրամանի Տեառն :

Իսկ թէ պէտ և ըստ կարծեաց ձե-
րոց ասեմք զնա յեօթանասնիցն գող ,
սակայն ոչ նուազիմք ՚ի ձէնջ , զի ահա
Բարթուղիմէոս և Յուդայ Յակոբեան
և Սիմոն նախանձայոյզ վիճակեցան աղ-
դիս Հայոց : Իսկ եթէ ասիցէք , թէ նու-

քա այլոց ազգաց և ոչ ձեզ վիճակեցան . ցուցէք թէ ում , և հաւանեիմք ձեզ . զի ՚ի Քրիստոսէ որ տուողն է իշխանութեան՝ ոչ կարէք . զի նա բացարձակ հրամայեաց նոցա , թէ « Գնացէք՝ աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս անդանազան . զի ուր կատարեցիմ մահուամբ , նմին ազդի եղիցի իշխանութիւն նոցա առանց ամենայն հակառակութեան :

Այլ դարձեալ , թէպէտ և տամք ըստ ձեզ՝ ըստ ազգացն և զառաքեալն բաժանեալ . այլ նոքա օրինակ ինքեանց ունելով զՔրիստոս , և խրատեալք ՚ի նրմանէ՝ թէ « Զինէն ուսարուք » , և ուսուցանէր ասելով , « Աչ ուրեք առաքեցայ՝ եթէ ոչ առ ոչխարս կորուսեալս տանն Խորայէլի » . և Յովհաննէս՝ թէ « Զիւրան եկն , և իւրքն զնա ոչ ընկալան . իսկ որք ընկալանն զնա , ևա նոցա իշխանութիւն որդիս Աստուծոյ լինել » . նոյնպէս և աշակերտքն նորա յիւրեանցն գնացին վիճակ , և ոչ ընկալեալ զնոսա՝ դարձան ՚ի նոցանէ ըստ հրամանի Տեառն , թօթափեալ զփոշի ոտիցն ՚ի նոսա՝ ՚ի յանդիմանութիւն նոցա . Իսկ առ որս գնացեալ և ընկալեալ եղեն , և տուն

նոցա զիշխանութիւնն՝ զոր առին ՚ի
Տեառնէ , ըստ նորին հրամանի՝ թէ որչ
պէս « Չրի առէք՝ և ձրի տուք » , Ալե
օրինակ մեզ Պեարոս , զի նա յատուկ
էր սրոշեալ վիճակ ՚ի Տեառնէ թլփա
տութիւնն , և զի ՚ի Հռովմայեցւոցն ըն
կալաւ զյաղթանակ մարտին , դարձեալ
՚ի նոսա , իսկ այժմ՝ Հռովմայեցւոց ա
ռաքեալ է՝ և կոչի . նոյնպէս և Քար
թուղիմէոս և այլքն զոր ասացաք՝ մեզ
են , և ասին , իսկ եթէ նոքա՝ ոչ մեզ , և
ոչ Պեարոս՝ նոցա , ապա եթէ Պեարոս
նոցա , Քարթուղիմէոս և այլքն մեզ
առանց հակառակութեան :

Իսկ զորասէք՝ անադան դառնալ մեզ ,
և այդ յիրաւի , զի ՚ի մետասաներորդ
ժամու , և այս ոչ ՚ի հեզգու թէնէ մերմէ ,
այլ ՚ի կոչողին ձայնէ էաք վերջնատեալք .
և այս յայտ ՚ի տանուտեառնէն՝ զոր
արարն . զի յորժամ յայց ել մեզ ՚ի մե
տասաներորդ ժամու , և կոչեաց զմեզ
ըստ սղորմութեան իւրում յայդին իւր
՚ի ձեռն առաքելաշնորհ տանն Աստուծոյ
սրբոյն Գրիգորի Պարթևին , հաւասա
րեաց զյօժարութիւն մեր ընդ քրասնց
առաջնոցն ՚ի տուրս վարձին , զոր յա
չողեալ առաջնոցն :

Այլ ոչ անողգամու թիւն՝ զոր զկնի ստ-
րին ասեմք, զի զճշմարիտն ասեմք, թէ
վեհագոյն պատուեաց զանագանեալսս .
զի վասն յաշաղէլոյն զվերջինս՝ ետ ա-
ռաջնոցն զդահեկանն միայն, և վերջնո-
ցրս ետ զայդին հանդերձ պողովքն . ու
բում արժանաւորք լիցուք որպէս աստ՝
նոյնպէս և ՚ի հանդերձեալն ՚ի Քրիստոս
Յիսուս ՚ի Տէր մեր . ընդ որում Հօր և
Հոգւոյն սրբոյ վայելէ փառք՝ իշխա-
նու թիւն և պատիւ, այժմ և միշտ և
յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն :

A $\frac{I}{7549}$

